บทที่ ๔

ผลการวิจัย

รายงานผลการวิจัยเรื่อง "ลักษณะทางประชากรและความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ได้แบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ หัวข้อคือ ลักษณะทั่วไปของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยขั้นต้น เมื่อเกิดเจ็บป่วยกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีผู้ปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนในขณะที่มีการตั้งครรภ์ การคลอดและหลังคลอดบุตรกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางด้านอนามัยบุตรกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีผู้ปฏิบัติ

๑. ลักษณะทั่วไปของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง

ตารางที่ ๑ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามตำบลที่อยู่อาศัย

ตำบล	ร้อยละ	จำนวน
บ้านกรด	๑๘.๒	๘๒
บางกระสั้น	๑๘.๔	๘๓
คุ้งลาน	๑๑.๘	๕๓
เชียงรากน้อย	๑๗.๘	๘๐
ตลิ่งชัน	๘.๔	๓๘
บ้านเลน	๒๕.๓	๑๑๔
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากตารางที่ ๑ ในการสุ่มตัวอย่างได้ประชากรตัวอย่างในแต่ละตำบลของอำเภอบางปะอิน กล่าวคือ ร้อยละ ๒๕.๓ ของสตรีทั้งหมดอาศัยอยู่ตำบลบ้านเลน ร้อยละ ๑๘.๔, ๑๘.๒, ๑๗.๘, ๑๑.๘ และ ๘.๔ อยู่ตำบลบางกระสั้น ตำบลบ้านกรด ตำบลเชียงรากน้อย ตำบลคุ้งลาน และตำบลตลิ่งชัน ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มอายุ

อายุของสตรี	ร้อยละ	จำนวน
๑๕ - ๑๙	๑.๘	๘
๒๐ - ๒๔	๑๗.๓	๗๘
๒๕ - ๒๙	๒๔.๐	๑๐๘
๓๐ - ๓๔	๒๓.๑	๑๐๔
๓๕ - ๓๙	๑๖.๒	๗๓
๔๐ - ๔๔	๙.๑	๔๑
๔๕ - ๔๙	๘.๔	๓๘
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากตารางที่ ๒ แสดงถึงกลุ่มอายุของสตรีอายุ ๑๕ - ๔๙ ปี ที่สมรสแล้ว และยังอยู่กินกับสามี จำแนกตามอายุปัจจุบันของสตรีผู้นั้น พบว่าสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ ๒๔.๐ เป็นสตรีอายุ ๒๕ - ๒๙ ปี ร้อยละ ๒๓.๑ อายุ ๓๑ - ๓๔ ปี ร้อยละ ๑๗.๓ อายุ ๒๐ - ๒๔ ปี ร้อยละ ๑๖.๒ อายุ ๓๕ - ๓๙ ปี ร้อยละ ๙.๑ อายุ ๔๐ - ๔๔ ปี ร้อยละ ๘.๔ อายุ ๔๕ - ๔๙ ปี และมีเพียงร้อยละ ๑.๘ เป็นสตรีอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี ส่วนอายุปัจจุบันโดยเฉลี่ยของสตรีกลุ่มตัวอย่างนี้คือ ๓๑.๘ ปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามอายุเมื่อแรกสมรส

อายุเมื่อแรกสมรส	ร้อยละ	จำนวน
๑๕ - ๑๙	๔๑.๘	๑๘๘
๒๐ - ๒๔	๔๐.๙	๑๘๔
๒๕ - ๒๙	๑๓.๑	๕๙
๓๐ - ๓๔	๓.๕	๑๖
๓๕ - ๓๙	๐.๗	๓
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากตารางที่ ๓ พบว่าสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่สมรสตั้งแต่อายุยังน้อย กล่าวคือ ร้อยละ ๔๑.๘ ของสตรีทั้งหมดมีอายุเมื่อแรกสมรสอยู่ในระหว่าง ๑๕ - ๑๙ ปี ร้อยละ ๔๐.๙ มีอายุเมื่อแรกสมรส ๒๐ - ๒๔ ปี และมีเพียงร้อยละ ๐.๗ ที่สมรสเมื่อมีอายุระหว่าง ๓๕ - ๓๙ ปี ส่วนอายุเมื่อแรกสมรสของสตรีในเขตอำเภอบางปะอินโดยเฉลี่ยประมาณ ๒๑.๐ ปี จะเห็นได้ว่าสตรีดังกล่าวนี้มีลักษณะคล้ายกับสตรีในเขตชนบททั่ว ๆ ไปที่มีอายุแรกสมรสค่อนข้างต่ำ ซึ่งอาจจะมีปัจจัยทางด้านการศึกษาและอาชีพเข้ามาเกี่ยวข้องจึงได้นำมาพิจารณาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	ร้อยละ	จำนวน
๑ คน	๒๐.๐	๙๐
๒	๒๗.๕	๑๒๔
๓	๑๘.๐	๘๑
๔	๑๑.๘	๕๓
๕ คนและมากกว่า	๒๒.๗	๑๐๒
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากตารางที่ ๔ พบว่าสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่คือร้อยละ ๒๗.๕ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวน ๒ คน รองลงมาสตรีร้อยละ ๒๒.๗, ๒๐.๐, ๑๘.๐ และ ๑๑.๘ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ขณะนี้จำนวนตั้งแต่ ๕ คนถึง ๑๓ คน จำนวน ๑ คน จำนวน ๓ คน และจำนวน ๔ คนตามลำดับ และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง โดยเฉลี่ยคือ ๓.๒ คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างและคู่สมรสจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	สตรี		คู่สมรส	
	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๒.๗	๑๒	๑.๑	๕
ต่ำกว่า ป.๔	๒.๗	๑๒	๐.๒	๑
จบ ป.๔	๘๓.๓	๓๗๕	๗๒.๙	๓๒๘
ป.๕ - ป.๗	๓.๕	๑๖	๖.๗	๓๐
ม.ศ.๑ - ม.ศ.๓	๓.๘	๑๗	๑๒.๐	๕๔
ม.ศ.๔ - ม.ศ.๖	๐.๒	๑	๒.๔	๑๑
วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย	๓.๘	๑๗	๔.๔	๒๐
อื่น ๆ	-	-	๐.๒	๑
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐	๑๐๐.๐	๔๕๐

สำหรับระดับการศึกษาทั้งของสตรีอายุ ๑๕ - ๔๙ ปี และของคู่สมรสซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้น จากตารางที่ ๕ พบว่าระดับการศึกษาของสตรีและคู่สมรส อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน คือส่วนใหญ่จบชั้นประถมปีที่ ๔ กล่าวคือ ร้อยละ ๘๓.๓ ของสตรีจบชั้นประถมปีที่ ๔ มีเพียงร้อยละ ๓.๘ เท่านั้นที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย และผู้ที่มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ปีที่ ๓ ก็มีเพียงร้อยละ ๓.๘ เช่นเดียวกัน สำหรับระดับการศึกษาของคู่สมรสนั้นร้อยละ ๗๒.๙ มีการศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ ๔ ร้อยละ ๑๒.๐ มีการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - มัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีเพียงร้อยละ ๔.๔ เท่านั้นที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๖ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างและคู่สมรสจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	สตรี		คู่สมรส	
	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
ไม่มีงานทำ	-	-	๐.๔	๒
ทำนา	๑๙.๘	๘๙	๑๘.๙	๘๕
ทำสวน . ทำไร่	-	-	๐.๒	๑
ค้าขาย	๙.๖	๔๓	๒.๐	๙
รับจ้าง (ช่างฝีมือ กรรมกร)	๑๕.๑	๖๘	๓๘.๒	๑๗๒
รับจ้าง (รัฐวิสาหกิจ บริษัท โรงงาน)	๕.๓	๒๔	๒๙.๓	๑๓๒
รับราชการ	๓.๑	๑๔	๑๐.๙	๔๙
แม่บ้าน	๔๗.๑	๒๑๒	-	-
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากตารางที่ ๖ แสดงให้เห็นว่าสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานอาชีพนอกบ้าน ร้อยละ ๔๗.๑ ของสตรีทั้งหมดมีอาชีพแม่บ้าน ร้อยละ ๑๙.๘ มีอาชีพทำนา ร้อยละ ๑๕.๑ มีอาชีพเป็นช่างฝีมือ เช่น ทำดอกไม้และรับจ้างทั่ว ๆ ไป มีเพียงร้อยละ ๓.๑ เท่านั้นที่มีอาชีพรับราชการ เช่น เป็นครู ส่วนอาชีพหลักของคู่สมรสของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างนั้นพบว่า ร้อยละ ๓๘.๒ มีอาชีพเป็นช่างฝีมือ เช่น ช่างปูน ช่างไม้ และรับจ้างเป็นกรรมกรแบกหามและงานทั่ว ๆ ไป ร้อยละ ๒๙.๓ มีอาชีพรับจ้างทำงานในโรงงาน บริษัทเอกชน และรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ ๑๘.๙ มีอาชีพทำนาและมีเพียงร้อยละ ๐.๔ เท่านั้นที่ยังว่างงานหรือไม่มีปรากฏว่ามีอาชีพอยู่ในขณะนั้น

จะเห็นได้ว่าลักษณะของอำเภอบางปะอินไม่ได้เป็นสังคมเกษตรโดยแท้จริงเพราะอาชีพเกษตรกรรมมีเป็นส่วนน้อย เหตุที่มีอาชีพอื่นด้วยนั้นอาจจะอธิบายได้ว่าอำเภอบางปะอินในปัจจุบันนี้มี

โรงงานอุตสาหกรรมทั้งของรัฐบาลและเอกชนตั้งอยู่หลายแห่ง จึงทำให้ลักษณะการประกอบอาชีพของสตรีและของคู่สมรส เปลี่ยนอาชีพมาทำงานอุตสาหกรรมซึ่งมีรายได้ดีกว่าและสามารถทำงานได้ตลอดปี

ตารางที่ ๗ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามรายได้ของครอบครัวต่อปี

รายได้ของครอบครัว (บาท)	ร้อยละ	จำนวน
๔,๙๙๙ หรือน้อยกว่า	๒.๙	๑๓
๕,๐๐๐ - ๙,๙๙๙	๑๑.๘	๕๓
๑๐,๐๐๐ - ๑๔,๙๙๙	๒๙.๖	๑๓๓
๑๕,๐๐๐ - ๑๙,๙๙๙	๑๕.๘	๗๑
๒๐,๐๐๐ - ๒๔,๙๙๙	๑๖.๙	๗๖
๒๕,๐๐๐ - ๒๙,๙๙๙	๕.๓	๒๔
๓๐,๐๐๐ - ๓๔,๙๙๙	๔.๒	๑๙
๓๕,๐๐๐ - ๓๙,๙๙๙	๖.๒	๒๘
๔๐,๐๐๐ หรือมากกว่านั้น	๗.๓	๓๓
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากการสอบถามถึงรายได้ทั้งหมดของครอบครัวต่อปีของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในตารางที่ ๗ พบว่าส่วนใหญ่คือร้อยละ ๒๙.๖ ของครอบครัวของสตรีอายุ ๑๕ - ๔๙ ปี ที่สมรสแล้ว และยังอยู่กินกับสามีมีรายได้สุทธิทั้งหมดต่อปีประมาณ ๑๐,๐๐๐ - ๑๔,๙๙๙ บาท ร้อยละ ๑๖.๙ มีรายได้ ๒๐,๐๐๐ - ๒๔,๙๙๙ บาท ร้อยละ ๑๕.๘ ของสตรีมีรายได้ ๑๕,๐๐๐ - ๑๙,๙๙๙ บาท ร้อยละ ๑๑.๘ มีรายได้ ๕,๐๐๐ - ๙,๙๙๙ บาท และมีเพียงร้อยละ ๒.๙ ที่มีรายได้ประมาณ ๔,๙๙๙ บาท หรือต่ำกว่านี้ จะเห็นได้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจโดยพิจารณารายได้ทั้งหมดของครอบครัวของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตอำเภอบางปะอิน ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยขั้นต้น เมื่อเกิดการเจ็บป่วย กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีผู้ปฏิบัติ

การปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้เป็นมารดาจะมีผลกระทบต่อจำนวนบุตรของสตรีผู้นั้นก็โดยอาศัยเหตุผลที่ว่า การที่มารดาเป็นผู้ที่ตระหนักถึงความจำเป็นในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเป็นอย่างดี ย่อมจะต้องเข้าใจในปัญหาสุขภาพของการมีบุตรมากเกินไปหรือถี่เกินไปทั้งอันตรายและการเสี่ยงภัยต่อสุขภาพในกรณีที่มีการคลอดบุตรมากครั้งเกินไป การดูแลทางด้านสุขภาพอนามัยและการไปรับการตรวจรักษาจากสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของรัฐบาลเมื่อมีการเจ็บป่วยจึงมีส่วนสำคัญ ที่จะชักนำไปสู่การปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยอย่างถูกต้องทั้งของมารดาและบุตร จากรายงานของ Cicely D. Williams และ Derrick B. Jelliffe ได้กล่าวถึงการดูแลสุขภาพอนามัยของมารดาและบุตรว่า มารดาซึ่งไม่เข้าใจในการดูแลสุขภาพนั้น ผลที่ตามมาคือการเจ็บป่วย การขาดสารอาหาร ซึ่งพบได้บ่อยว่ามีส่วนทำให้สูญเสียบุตรเป็นจำนวนมาก โดยความจริงที่ปรากฏต่อมาเมื่อบุตรตายไปก็เป็นสิ่งที่บังคับให้สตรีต้องมีบุตรเพิ่มขึ้นอีกโดยความหวังว่า อย่างน้อยครึ่งหนึ่งจะรอดชีวิตถ้าบุตรมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าบุตรตายก็จะพบว่ามารดาตั้งครรภ์อีกในเวลาไม่ช้านัก ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ก็จะนำไปสู่สุขภาพที่ทรุดโทรม เหนื่อยอ่อน และอัตราการตายและเจ็บป่วยของมารดาก็สูงขึ้นด้วย[๑] ดังนั้นสุขภาพอนามัยที่ดีควรจะเริ่มตั้งแต่การปฏิบัติตนขั้นแรกเมื่อเกิดการเจ็บป่วย รู้จักวิธีป้องกันรักษาสุขภาพอนามัยตามหลักสุขศึกษาโดยการรู้จักใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น ไปรับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุขของรัฐบาล ตลอดจนสถานพยาบาลของเอกชน ซึ่งบุคคลากรทางการแพทย์ในสถานที่ดังกล่าว จะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าการรักษาด้วยตนเองหรือรักษาโดยแพทย์แผนโบราณ หรือรักษาโดยผู้ไม่มีใบประกอบโรคศิลป เป็นต้น

---

[๑] Cicely D. Williams and Derrick B. Jelliffe, "The Reasons for Mother and Child Health Services," Mother and Child Health : Delivering the Services. (London : Oxford University Press, 1972), p. 24.

ตารางที่ ๘ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามการไปรับและไม่รับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล

การไปรับบริการ	ร้อยละ	จำนวน
เคย	๙๕.๑	๔๒๘
ไม่เคย	๔.๙	๒๒
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากการสัมภาษณ์สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างถึงการเคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย และสำนักงานผดุงครรภ์ประจำหมู่บ้านหรือไม่ จากตารางที่ ๘ จะเห็นว่า สตรีส่วนใหญ่คือร้อยละ ๙๕.๑ เคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาลตามสถานที่ดังกล่าว มีเพียงร้อยละ ๔.๙ ของสตรีทั้งหมดเท่านั้นที่ไม่เคยไปรับบริการใด ๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในอำเภอบางปะอินนี้เป็นอำเภอที่มีการเร่งรัดการให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนมากกว่าอำเภออื่น ๆ โดยเฉพาะมีโรงพยาบาลอำเภอบางปะอิน และโครงการเวชศาสตร์ชุมชนปฏิบัติงานร่วมกันอยู่ จึงทำให้ประชากรตื่นตัวที่จะไปรับบริการเป็นส่วนใหญ่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๙ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่เคยไปรับและไม่เคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล จำแนกตามกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	การไปรับบริการ		รวม
	เคย	ไม่เคย	
๑๕ - ๑๙	๑.๙ (๘)	-	๑.๘ (๘)
๒๐ - ๒๔	๑๗.๘ (๗๖)	๙.๑ (๒)	๑๗.๓ (๗๘)
๒๕ - ๒๙	๒๔.๕ (๑๐๕)	๑๓.๖ (๓)	๒๔.๐ (๑๐๘)
๓๐ - ๓๔	๒๓.๔ (๑๐๐)	๑๘.๒ (๔)	๒๓.๑ (๑๐๔)
๓๕ - ๓๙	๑๖.๓ (๗๐)	๑๓.๖ (๓)	๑๖.๒ (๗๓)
๔๐ - ๔๔	๘.๙ (๓๘)	๑๓.๖ (๓)	๙.๑ (๔๑)
๔๕ - ๔๙	๗.๒ (๓๑)	๓๑.๘ (๗)	๘.๔ (๓๘)
รวม	๑๐๐.๐ (๔๒๘)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เมื่อมาพิจารณาถึงกลุ่มอายุของสตรีที่เคยไปรับและไม่เคยไปรับบริการ ก็จะเห็นได้ถึงความแตกต่างกัน จากตารางที่ ๙ พบว่า กลุ่มสตรีที่เคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาลนั้น อัตราสูงสุดในสตรีกลุ่มอายุระหว่าง ๒๕ - ๒๙ ปี มีร้อยละ ๒๔.๕ รองลงมาในอัตราส่วนใกล้เคียงกันคือร้อยละ ๒๓.๔ มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๓๔ ปี ร้อยละ ๑๗.๘, ๑๖.๓, ๘.๙ และ ๗.๒ มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๒๔ ปี, ๓๕ - ๓๙ ปี, ๔๐ - ๔๔ ปี และ ๔๕ - ๔๙ ปีตามลำดับ แต่ก็ยังพบว่าเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ ๑.๙ ของสตรีที่เคยไปรับบริการมีอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๙ ปี ซึ่งถ้ามาพิจารณาถึงสตรีกลุ่มที่ไม่เคยไปรับบริการเลย ถึงแม้จะมีเพียงส่วนน้อยไม่ได้สัดส่วนกับผู้ที่เคยไปรับบริการก็ตาม แต่ก็จะเห็นความแตกต่างได้กล่าวคือ สตรีที่ไม่เคยไปรับบริการ

ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๑.๘ มีอายุอยู่ระหว่าง ๔๕ - ๔๙ ปี แต่ไม่ปรากฏสตรีที่ไม่เคยไปรับบริการอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีเลย ซึ่งทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสตรีที่อยู่ในกลุ่มอายุดังกล่าวนี้เป็นสตรีอายุมาก อาจจะมีความเชื่อในการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยแบบโบราณ ประกอบกับอาจไม่มีความเข้าใจในระเบียบปฏิบัติในการตรวจรักษาของสถานที่ราชการด้วย จึงทำให้สตรีกลุ่มอายุมากไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของรัฐบาลน้อยกว่า หรือไม่เคยไปรับบริการมากกว่าสตรีกลุ่มที่มีอายุน้อย

ตารางที่ ๑๐ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่เคยไปรับและไม่เคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	การไปรับบริการ		รวม
	เคย	ไม่เคย	
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๒.๘ (๑๒)	-	๒.๗ (๑๒)
ต่ำกว่า ป.๔	๒.๑ (๙)	๑๓.๖ (๓)	๒.๗ (๑๒)
จบชั้น ป.๔	๘๓.๔ (๓๕๗)	๘๑.๘ (๑๘)	๘๓.๓ (๓๗๕)
ป๕ - ป.๗	๓.๗ (๑๖)	-	๓.๖ (๑๖)
ม.ศ.๑ - ม.ศ.๓	๔.๐ (๑๗)	-	๓.๘ (๑๗)
ม.ศ.๔ - ม.ศ.๖	๐.๒ (๑)	-	๐.๒ (๑)
วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย	๓.๗ (๑๖)	๔.๖ (๑)	๓.๘ (๑๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๔๒๘)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

ส่วนปัจจัยทางด้านระดับการศึกษาของสตรี และการรับบริการอนามัยจากตารางที่ ๑๐

จะเห็นได้ว่า สตรีส่วนใหญ่ทั้งเคยและไม่เคยไปรับบริการ มีการศึกษาจบชั้นประถมปีที่ ๔ กล่าวคือ สตรีร้อยละ ๘๓.๔ ที่เคยไปรับบริการจบชั้นประถมปีที่ ๔ รองลงมาร้อยละ ๔.๐ มีการศึกษาระหว่างมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ สตรีร้อยละ ๓.๗ มีการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๕ - ๗ และในอัตราส่วนเท่ากันนี้สตรีมีการศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย และเพียงส่วนน้อยคือ ร้อยละ ๒.๑ เท่านั้นที่สตรีมีการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมปีที่ ๔ ซึ่งเคยไปรับบริการ สำหรับกลุ่มสตรีที่ไม่เคยไปรับบริการสาธารณสุขของรัฐบาล พบว่าอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๘๑.๘ มีการศึกษาจบชั้นประถมปีที่ ๔ เช่นเดียวกัน แต่มีเพียงร้อยละ ๔.๖ ของสตรีที่เคยไปรับบริการแต่มีการศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย อาจจะเป็นเพราะว่าสตรีผู้นี้ไม่ได้ใช้บริการตรวจรักษาของรัฐบาลแต่ไปใช้ของเอกชน เช่น คลินิคแพทย์ก็เป็นได้ จะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล กล่าวคือ ถ้าสตรีมีความรู้น้อย ความใส่ใจที่จะรับบริการก็ไม่ค่อยมีมาก ถ้าความรู้สูงขึ้นความตื่นตัวก็มีมากขึ้นตามลำดับ

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่เคยไปรับและไม่เคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล จำแนกตามระดับรายได้ของครอบครัว

ระดับรายได้ (บาท)	การไปรับบริการ		รวม
	เคย	ไม่เคย	
๔,๙๙๙ บาทและน้อยกว่า	๒.๘ (๑๒)	๔.๕ (๑)	๒.๙ (๑๓)
๕,๐๐๐ - ๙,๙๙๙	๑๑.๗ (๕๐)	๑๓.๖ (๓)	๑๑.๘ (๕๓)
๑๐,๐๐๐ - ๑๔,๙๙๙	๒๙.๗ (๑๒๗)	๒๗.๓ (๖)	๒๙.๖ (๑๓๓)
๑๕,๐๐๐ - ๑๙,๙๙๙	๑๕.๒ (๖๕)	๒๗.๓ (๖)	๑๕.๘ (๗๑)
๒๐,๐๐๐ - ๒๔,๙๙๙	๑๗.๗ (๗๖)	-	๑๖.๙ (๗๖)
๒๕,๐๐๐ - ๒๙,๙๙๙	๔.๙ (๒๑)	๑๓.๖ (๓)	๕.๓ (๒๔)
๓๐,๐๐๐ บาทและมากกว่า	๑๘.๐ (๗๗)	๑๓.๖ (๓)	๑๗.๗ (๘๐)
รวม	๑๐๐.๐ (๔๒๘)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ก็มีส่วนที่จะทำให้ครอบครัวของสตรีนั้นมีโอกาสไปรับบริการหรือไม่สามารถไปรับบริการทางด้านสุขภาพอนามัยได้ ดังนั้น จึงได้นำระดับรายได้ของครอบครัวมาพิจารณาด้วย โดยศึกษาเฉพาะรายได้ของครอบครัวในรอบปีที่แล้วมาของสตรีผู้ที่ตกเป็นตัวอย่าง จากตารางที่ ๑๑ จะเห็นว่าระดับรายได้ของครอบครัวของสตรีกลุ่มที่เคยและไม่เคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาลนั้น ส่วนใหญ่มีรายได้ระดับปานกลางคือ ระหว่าง ๑๐,๐๐๐ - ๑๙,๙๙๙ บาท แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะกลุ่มที่เคยไปรับบริการจะพบว่า อัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๒๙.๗ ของสตรีมีรายได้ ๑๐,๐๐๐ - ๑๔,๙๙๙ บาท รองลงมาสตรีร้อยละ ๑๘.๐, ๑๗.๗, และ ๑๕.๒ มีรายได้ตั้งแต่ ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป, ๒๐,๐๐๐ - ๒๔,๙๙๙ บาท และ ๑๕,๐๐๐ - ๑๙,๙๙๙ บาทตามลำดับ และมีส่วนน้อยเพียงร้อยละ ๒.๘ ของสตรีที่เคยไปรับบริการซึ่งมีรายได้ของครอบครัวค่อนข้างน้อย คือ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการไปรับการตรวจรักษาจากสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข อาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงในการรักษาโรคบางอย่าง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีผู้มีรายได้ค่อนข้างต่ำไปใช้บริการน้อยกว่าผู้มีรายได้ระดับปานกลางและระดับสูง

ตารางที่ ๑๒ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่เคยรับและไม่เคยรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	การไปรับบริการ		รวม
	เคย	ไม่เคย	
๑ คน	๒๐.๖ (๘๘)	๙.๑ (๒)	๒๐.๐ (๙๐)
๒	๒๘.๕ (๑๒๒)	๙.๑ (๒)	๒๗.๕ (๑๒๔)
๓	๑๘.๕ (๗๙)	๙.๑ (๒)	๑๘.๐ (๘๑)
๔	๑๑.๔ (๔๙)	๑๘.๒ (๔)	๑๑.๘ (๕๓)
๕ คนและมากกว่า	๒๑.๐ (๙๐)	๕๔.๕ (๑๒)	๒๒.๗ (๑๐๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๔๒๘)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

จากตารางที่ ๑๒ พบว่า สตรีกลุ่มที่เคยไปรับบริการอนามัยส่วนใหญ่ร้อยละ ๒๘.๕ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวน ๒ คน รองลงมาในอัตราส่วนใกล้เคียงกันคือร้อยละ ๒๑.๐ และ ๒๐.๖ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป และ ๑ คนตามลำดับ ร้อยละ ๑๘.๕ มีบุตรที่มีชีวิต ๓ คน และร้อยละ ๑๑.๔ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน ส่วนกลุ่มที่ไม่เคยไปรับบริการนั้น จะเห็นได้ว่าอัตราส่วนสูงสุดในสตรีร้อยละ ๕๔.๕ มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป รองลงมาร้อยละ ๑๘.๒ มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยมีความสนใจถึงวิธีปฏิบัติตนในการรักษาพยาบาลโดยไปใช้บริการตรวจรักษาจากสถานบริการของรัฐบาลมากกว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนมาก

ตารางที่ ๑๓ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่เคยไปรับและไม่เคยไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล จำแนกตามจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์	การไปรับบริการ		รวม
	เคย	ไม่เคย	
๑ - ๒ ครั้ง	๔๔.๒ (๑๘๙)	๑๘.๒ (๔)	๔๒.๙ (๑๙๓)
๓ - ๔	๒๗.๘ (๑๑๙)	๙.๐ (๒)	๒๖.๙ (๑๒๑)
๕ ครั้งและมากกว่า	๒๘.๐ (๑๒๐)	๗๒.๗ (๑๖)	๓๐.๒ (๑๓๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๔๒๘)	๑๐๐.๐ (๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างและการไปรับบริการจากตารางที่ ๑๓ พบว่าสตรีกลุ่มที่เคยไปรับบริการร้อยละ ๔๔.๒ มีการตั้งครรภ์มาแล้ว ๑-๒ ครั้ง และรองลงมาในอัตราส่วนใกล้เคียงกันคือร้อยละ ๒๘.๐ และ ๒๗.๘ ของสตรีที่เคยไปรับบริการนั้นเคยตั้งครรภ์มาแล้วตั้งแต่ ๕ ครั้งขึ้นไป และ ๓ - ๔ ครั้งตามลำดับ ส่วนสตรีกลุ่มที่ไม่

เคยไปรับบริการใด ๆ พบอัตราส่วนสูงสุดในสตรีกลุ่มที่มีจำนวนการตั้งครรภ์ตั้งแต่ ๕ ครั้งและมากกว่านั้น คือมีถึงร้อยละ ๗๒.๗ ดังนั้น จึงพอจะกล่าวได้ว่า การไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาลมีส่วนสัมพันธ์กับจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ของสตรีด้วย เหตุผลที่อาจสรุปได้ว่าสตรีที่มีจำนวนการตั้งครรภ์บ่อยครั้งคือ ตั้งแต่ ๕ ครั้งขึ้นไปนั้น เคยไปรับบริการตรวจรักษาน้อยกว่าสตรีที่มีจำนวนครั้งการตั้งครรภ์น้อยคือ ๑ - ๒ ครั้ง และในทำนองเดียวกันสตรีกลุ่มที่มีจำนวนครั้งการตั้งครรภ์บ่อยซึ่งอาจมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันมากด้วยนี้ ไม่เคยไปรับบริการตรวจรักษามากกว่าสตรีกลุ่มที่มีบุตรจำนวนน้อยหรือจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์น้อยด้วยเช่นกัน

ตารางที่ ๑๔ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามเหตุผลที่ไปรับการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล

เหตุผลที่ไปรับการตรวจ	การปฏิบัติ		รวม
	เคย	ไม่เคย	
เกิดอาการไม่สบายมาก	๘๓.๖ (๓๕๘)	๑๖.๔ (๗๐)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)
เกิดอุบัติเหตุแก่ร่างกาย	๕.๔ (๒๓)	๙๔.๖ (๔๐๕)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)
ไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค	๕๙.๓ (๒๕๔)	๔๐.๗ (๑๗๔)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)
ไปเรื่องสุขภาพฟัน	๑.๖ (๗)	๙๘.๔ (๔๒๑)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)
ไปเพื่อฝากครรภ์	๖๖.๖ (๒๘๕)	๓๓.๔ (๑๔๓)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)
คลอดบุตร	๕๔.๒ (๒๓๒)	๔๕.๘ (๑๙๖)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)
ตรวจหลังคลอด ๖ อาทิตย์	๑๒.๔ (๕๓)	๘๗.๖ (๓๗๕)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)
ไปเรื่องคุมกำเนิด	๕๗.๗ (๒๔๗)	๔๒.๓ (๑๘๑)	๑๐๐.๐ (๔๒๘)

สำหรับเหตุผลที่ไปรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล ใน

การสัมภาษณ์ได้แบ่งเหตุผลใหญ่ ๆ เป็น ๘ ประการด้วยกันคือ เหตุผลที่ไปรับบริการเพราะเกิดอาการไม่สบายมาก เกิดอุบัติเหตุแก่ร่างกาย ไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ไปเรื่องสุขภาพฟัน ไปเพื่อฝากครรภ์ คลอดบุตร ตรวจหลังคลอด ๖ สัปดาห์ และไปเรื่องการคุมกำเนิด จากตารางที่ ๑๔ พบว่า สตรีที่เคยไปรับบริการนั้นส่วนใหญ่พบสูงสุดร้อยละ ๘๓.๖ ไปเมื่อมีอาการไม่สบายมากจำเป็นต้องให้แพทย์ตรวจรักษา เหตุผลรองลงมาคือ ไปเพื่อฝากครรภ์ พาบุตรไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ไปเรื่องการคุมกำเนิด และไปเพื่อคลอดบุตร คือร้อยละ ๖๖.๖, ๕๙.๓, ๕๗.๗ และ ๕๔.๒ ตามลำดับ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า สตรีที่ไปรับบริการด้วยเหตุผลดังกล่าว ส่วนใหญ่ไม่เคยไปด้วยเรื่องสุขภาพฟัน เมื่อได้รับอุบัติเหตุ และไปเพื่อตรวจหลังคลอด ๖ สัปดาห์เลย กล่าวคือ มีร้อยละ ๙๘.๔, ๙๔.๖ และ ๘๗.๖ ตามลำดับ อาจเนื่องจากสตรีเหล่านั้นขาดความรู้ความเข้าใจยังไม่เห็นความสำคัญ เพราะอันตรายยังมาไม่ถึงตนเองจึงขาดความสนใจ และที่สำคัญที่สุดอาจเนื่องจากบริการด้านสุขภาพฟันยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากขาดทันตแพทย์ในโรงพยาบาลระดับอำเภอก็เป็นได้

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนเหตุผลของการรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุข และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

จำนวนเหตุผลของการรับบริการ	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
ไม่เคยไปด้วยเหตุผลใด ๆ	๙.๑ (๒)	๙.๑ (๒)	๙.๑ (๒)	๑๘.๒ (๔)	๕๔.๕ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๒๒)
๑ - ๒ เหตุผล	๑๒.๕ (๑๖)	๑๙.๕ (๒๕)	๑๔.๘ (๑๙)	๒๑.๑ (๒๗)	๓๒.๐ (๔๑)	๑๐๐.๐ (๑๒๘)
๓ - ๔	๒๕.๐ (๔๖)	๒๙.๙ (๕๕)	๑๕.๒ (๒๘)	๙.๘ (๑๘)	๒๐.๑ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๘๔)
๕ - ๖	๒๒.๔ (๒๖)	๓๖.๒ (๔๒)	๒๗.๖ (๓๒)	๓.๕ (๔)	๑๐.๓ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๑๑๖)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

จากเหตุผลของการไปรับบริการตรวจรักษา ๘ ประการดังกล่าวมาแล้ว ในตารางที่ ๑๔ นั้น หากได้นำจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างมาพิจารณาประกอบด้วย ดังตารางที่ ๑๕ นี้ จะพบได้ว่าส่วนใหญ่สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างไปรับบริการด้วย เหตุผล ๓ - ๔ เหตุผล ในจำนวนนี้มีร้อยละ ๒๔.๙ และ ๒๕.๐ ที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวน ๒ คน และ ๑ คนตามลำดับ มีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ ๙.๘ ที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวน ๔ คน เช่นเดียวกับสตรีกลุ่มที่มีจำนวนเหตุผลของการไปรับบริการ ๕ - ๖ เหตุผล ก็พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๖.๒ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน รองลงมาร้อยละ ๒๗.๖ และ ๒๒.๔ มีบุตรมีชีวิต ๓ คน และ ๒ คนตามลำดับ และมีสตรีเพียงร้อยละ ๓.๕ เท่านั้นที่มีบุตรที่มีชีวิต ๔ คน ส่วนสตรีที่ไปรับบริการด้วยเหตุผล ๑ - ๒ เหตุผลเท่านั้น หรือไม่เคยไปด้วยเหตุผลของการรับบริการใด ๆ จะเห็นได้ว่าเป็นสตรีกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป ซึ่งพบได้มากที่สุด อาจกล่าวโดยสรุปว่าจำนวนเหตุผลของการไปรับบริการตรวจรักษาซึ่งเป็นบริการทางด้านสุขภาพอนามัยที่มีความสำคัญเท่าเทียมกันทั้ง ๘ ประการนั้น พบว่าสตรีกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนน้อยคือ ๑ หรือ ๒ คนนั้นไปรับบริการตรวจรักษาด้วยจำนวนเหตุผลที่มีมากกว่าหนึ่งในสองของบริการทางการแพทย์ที่จัดไว้คือ ตั้งแต่ ๓ ถึง ๖ เหตุผล ซึ่งพอจะอธิบายได้ว่า สตรีในกลุ่มดังกล่าวซึ่งมีบุตรจำนวนน้อย อาจจะมีความสนใจประกอบกับมีเวลาในการที่จะดูแลสุขภาพของตนเองและบุตรได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น จึงอาจจะเห็นความสำคัญในการไปรับบริการต่าง ๆ ของสถานบริการทางการแพทย์เมื่อมีปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของตนเองมากกว่าสตรีกลุ่มที่มีบุตรจำนวนมากซึ่งจะต้องมีภาระยุ่งยากในการเลี้ยงดูบุตรก็เลยอาจจะมองข้ามความสำคัญในเรื่องดังกล่าวไปได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๖ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนเหตุผลของการรับบริการตรวจรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขและจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์

จำนวนเหตุผลของการรับบริการ	จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์					รวม
	๑	๒	๓	๔	๕+	
ไม่เคยไปด้วยเหตุผลใด ๆ	๙.๑ (๒)	๙.๑ (๒)	๔.๕ (๑)	๔.๕ (๑)	๗๒.๗ (๑๖)	๑๐๐.๐ (๒๒)
๑ - ๒ เหตุผล	๑๐.๒ (๑๓)	๑๗.๒ (๒๒)	๑๒.๕ (๑๖)	๑๖.๔ (๒๑)	๔๓.๗ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๑๒๘)
๓ - ๔	๒๕.๐ (๔๖)	๒๕.๕ (๔๗)	๑๕.๒ (๒๘)	๑๐.๓ (๑๙)	๒๓.๙ (๔๔)	๑๐๐.๐ (๑๘๔)
๕ - ๖	๒๐.๗ (๒๔)	๓๑.๙ (๓๗)	๒๗.๖ (๓๒)	๒.๖ (๓)	๑๗.๒ (๒๐)	๑๐๐.๐ (๑๑๖)
รวม	๑๘.๙ (๘๕)	๒๔.๐ (๑๐๘)	๑๗.๑ (๗๗)	๙.๘ (๔๔)	๓๐.๒ (๑๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เมื่อนำจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างพิจารณาประกอบจะพบว่าผลการวิจัยสอดคล้องและสนับสนุนตารางที่ ๑๕ อย่างชัดเจน กล่าวคือ ในตารางที่ ๑๖ นี้ สตรีกลุ่มที่เคยไปด้วยเหตุผลของการบริการ ๓ - ๔ เหตุผล มีอัตราสูงสุดในสตรีที่มีการตั้งครรภ์มาแล้ว ๒ ครั้ง รองลงมาจำนวน ๑ ครั้งคือ ร้อยละ ๒๕.๕ และ ๒๕.๐ ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ ๑๐.๓ ที่สตรีมีการตั้งครรภ์มาแล้วถึง ๔ ครั้ง ส่วนไปด้วยเหตุผลของการบริการ ๕ - ๖ เหตุผล ก็พบว่าร้อยละ ๓๑.๙ มีการตั้งครรภ์จำนวน ๒ ครั้ง รองลงมาร้อยละ ๒๗.๖ และ ๒๐.๗ มีการตั้งครรภ์ ๓ ครั้ง และ ๑ ครั้งตามลำดับ และเพียงส่วนน้อยของสตรีร้อยละ ๒.๖ ที่ไปรับบริการด้วยเหตุผลหลายอย่างซึ่งมีจำนวนการตั้งครรภ์ ๔ ครั้ง สำหรับสตรีที่ไปตรวจรักษาด้วยเหตุผลของบริการซึ่งมีจำนวนน้อยคือ ๑ - ๒ เหตุผล และไม่เคยไปรับการตรวจรักษาด้วยเหตุผลของการบริการใด ๆ เลย ก็พบได้ว่าส่วนใหญ่เป็นสตรีกลุ่มที่มีการตั้งครรภ์มาแล้วจำนวนมาก คือตั้งแต่ ๕ ครั้งขึ้นไป อาจกล่าวได้ว่า สตรีที่เคยผ่านการตั้งครรภ์มาแล้วบ่อยครั้งเท่าใดก็ตาม การไปรับบริการตรวจรักษาด้วยเหตุผลของบริการทางการแพทย์ จะมีจำนวนเหตุผลน้อยลงเท่านั้นหรือไม่เคยไปด้วยเหตุผลใดๆ เลย

ตารางที่ ๑๗ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการปฏิบัติขั้นแรกเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

การปฏิบัติขั้นแรกเมื่อเจ็บป่วย	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	๕	
ซื้อยารับประทานเอง	๑๔.๓ (๓๓)	๒๖.๐ (๖๐)	๑๓.๐ (๓๐)	๑๓.๔ (๓๑)	๓๓.๓ (๗๗)	๕๑.๓ (๒๓๐)
ไปหาแพทย์แผนโบราณ	๔๐.๐ (๒)	-	-	-	๖๐.๐ (๓)	๑.๑ (๕)
ไปหาเจ้าหน้าที่อนามัย	๒๓.๗ (๓๑)	๒๗.๕ (๓๖)	๒๒.๑ (๒๙)	๑๓.๐ (๑๗)	๑๓.๗ (๑๘)	๒๙.๑ (๑๓๑)
ไปโรงพยาบาล	๓๐.๐ (๒๑)	๓๑.๔ (๒๒)	๒๘.๖ (๒๐)	๕.๗ (๔)	๔.๓ (๓)	๑๕.๖ (๗๐)
ไปหาแพทย์ที่คลินิค	๒๓.๑ (๓)	๔๖.๒ (๖)	๑๕.๔ (๒)	๗.๗ (๑)	๗.๗ (๑)	๒.๙ (๑๓)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เมื่อได้ศึกษาถึงการปฏิบัติขั้นแรกที่มีการเจ็บป่วยและการใช้การบริการทางด้านสาธารณสุข จากตารางที่ ๑๗ พบว่า เมื่อสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเกิดมีอาการเจ็บป่วยจะมีการปฏิบัติขั้นแรกที่น่าสนใจ ดังนี้ สตรีส่วนใหญ่คือร้อยละ ๕๑.๓ จะหาซื้อยารับประทานเองก่อนจากร้านขายยาหรือจากแม่ค้าขายของชำที่พายเรือมาตามแม่น้ำลำคลอง ร้อยละ ๒๙.๑ จะไปหาเจ้าหน้าที่อนามัยตามสถานีอนามัยหรือสถานผดุงครรภ์ ร้อยละ ๑๕.๖ ไปโรงพยาบาลต่าง ๆ ร้อยละ ๒.๙ ไปหาแพทย์ที่คลินิคส่วนตัว และก็ยังมีสตรีที่นิยมรักษาแผนโบราณโดยแพทย์แผนโบราณประจำตำบลอยู่อีก แต่ก็มีเพียงจำนวนน้อย คือร้อยละ ๑.๑ ซึ่งจากสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านเป็นเหตุหนึ่งที่น่าจะมีผลให้เกิดมีการปฏิบัติตนดังที่ปรากฏในตารางทั้งนี้ เพราะสถานีอนามัย โรงพยาบาล หรือคลินิคของแพทย์นั้นไม่ได้มีอยู่โดยทั่วไปในท้องที่อำเภอนี้ ฉะนั้น ในกรณีที่ปรากฏว่ามีคนอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งถึงแม้ว่าจะอยู่เขตชนบทแต่ก็ได้มีการปฏิบัติขั้นแรกเมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้นแก่ตนเองโดยไปหาแพทย์หรือพึ่งบริการอนามัยของรัฐ หรือ

ไปโรงพยาบาลนั้นก็อาจเป็นได้ว่า เป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถติดต่อกับสถานที่ดังกล่าวเหล่านั้นได้สะดวกหรือค่อนข้างสะดวก

จากการพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการปฏิบัติขั้นแรกเมื่อเจ็บป่วยว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร จะเห็นได้ว่าสตรีส่วนใหญ่เมื่อเกิดเจ็บป่วยแล้วซื้อยารับประทานเอง จะพบอัตราส่วนสูงสุดในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๓ คนและมากกว่านั้น คือร้อยละ ๕๙.๗ รองลงมาร้อยละ ๒๖.๐ ของสตรีที่ซื้อยารับประทานเองมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน และเพียงร้อยละ ๑๔.๓ เท่านั้นที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คน สำหรับการปฏิบัติขั้นแรกเมื่อเกิดเจ็บป่วยโดยที่สตรีนั้นไปรับการรักษากับเจ้าหน้าที่อนามัยที่ประจำอยู่ที่สถานีอนามัยของตำบลที่สตรีนั้นอาศัยอยู่ พบว่าสตรีส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติดังกล่าวมีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนน้อยคือ ๑ คน หรือ ๒ คนเท่านั้น เช่นเดียวกับการไปรับการรักษาเมื่อเกิดเจ็บป่วยครั้งแรกที่โรงพยาบาลหรือคลินิคแพทย์ก็ตาม สำหรับค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ ก็พบว่าสตรีกลุ่มที่ปฏิบัติขั้นแรกเมื่อเจ็บป่วยโดยไปหาแพทย์แผนโบราณ มีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เท่ากับ ๔.๘ สตรีกลุ่มที่ซื้อยารับประทานเองมีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เท่ากับ ๓.๗ ส่วนสตรีกลุ่มที่ไปหาบุคคลากรทางแพทย์เมื่อเจ็บป่วย มีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรเพียง ๒.๖

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่ากลุ่มสตรีซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนน้อยเพียง ๑ คน หรือ ๒ คน จะมีความเข้าใจในการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัย โดยสามารถจะไปใช้แหล่งบริการทางการแพทย์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเมื่อเกิดการเจ็บป่วยแก่ตนเองซึ่งอาจจะเป็นการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย หรือในขั้นแรกก็ตามสตรีในกลุ่มดังกล่าวก็ไม่ยอมที่จะรักษาด้วยตนเอง ซึ่งตรงข้ามกับสตรีกลุ่มที่มีบุตรจำนวนมาก เมื่อเกิดเจ็บป่วยซึ่งตนเองอาจเชื่อว่าเป็นเพียงเล็กน้อย จึงปฏิบัติตนเมื่อเกิดเจ็บป่วย โดยการซื้อยาจากร้านขายยาซึ่งบางครั้งอาจถามจากเพื่อน ญาติพี่น้อง เพื่อขอคำแนะนำในการรักษา ทั้งนี้มิได้มีการปรึกษาหารือได้รับการวินิจฉัยโรคจากแพทย์หรือบุคคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ เช่น เภสัชกร พยาบาล เป็นต้น

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนในขณะที่มีการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และหลังคลอดบุตรกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีผู้ปฏิบัติ

การรักษาสุขภาพอนามัยที่ดีนั้น จะมีผลถึงประชากรที่มีคุณภาพดี หมายถึง มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และการที่ประชากรจะมีสุขภาพที่ดีได้ก็ควรจะได้รับการดูแลอย่างดีตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา เพราะฉะนั้น การปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยที่ถูกต้อง ควรจะเริ่มตั้งแต่การปฏิบัติเริ่มแรกเมื่อทราบว่ากำลังตั้งครรภ์โดยการได้ฝากครรภ์กับบุคคลากรทางการแพทย์ โดยเหตุผลที่ว่าสตรีนั้นจะได้รับการตรวจครรภ์ในระยะเวลาที่ถูกต้อง รวมทั้งรับคำแนะนำในการปฏิบัติตนโดยทั่วไป เช่น การพักผ่อน การออกกำลังกาย การงดการร่วมเพศ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิดความปลอดภัยแก่มารดาและทารกในครรภ์ รวมทั้งในเวลาคลอดอีกด้วย[๑] นอกจากนี้สตรีที่คลอดบุตรตามสถานที่ของหน่วยงานทางการแพทย์ และสาธารณสุขนั้นยังจะได้รับการดูแลสุขภาพอนามัยทั้งมารดาและบุตร พร้อมทั้งคำแนะนำที่ถูกต้องในการปฏิบัติตนหลังคลอดบุตร ตลอดจนได้รับการชี้แจงถึงผลของการตั้งครรภ์ถี่หรือบ่อยครั้งเกินไป จะมีผลโดยตรงกับสุขภาพของมารดาเอง ซึ่งจากรายงานของ Eastman ได้รายงานว่าการตั้งครรภ์มีผลโดยตรงต่ออัตราการตายของมารดาซึ่งได้พบว่าอัตราการเสี่ยงต่ออันตรายนี้จะสูงมากหลังจากให้กำเนิดบุตรคนที่ ๓[๒] ซึ่งผลเหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าสตรีเหล่านั้นได้รับการดูแลทางด้านสูติกรรมน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่ามีโอกาสที่จะเกิดการเจ็บป่วยสูง เกี่ยวกับโรคพิษแห่งครรภ์ ความผิดปกติของรก การคลอดผิดปกติ และมีการตกเลือดในการตั้งครรภ์ครั้งหลัง ๆ[๓]

---

[๑] อรทัย เจริญศิลป์, "อนามัยแม่และเด็ก," วารสารสังคมศาสตร์การแพทย์, (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๒๑) : ๗๔.

[๒] Nicholson J. Eastman, "The Hazards of Pregnancy and Labor in the Grand Multi-para," Journal of Medicine (1940) : 1708 - 1712.

[๓] H. Oxorn, "Harzards of Grand Multiparity," Obstetrics and Gynecology (1955) : 150 - 156.

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้นำการปฏิบัติของสตรีในขณะที่มีการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และหลังคลอดบุตร โดยพิจารณาเฉพาะการปฏิบัติในครั้งสุดท้าย ในเรื่องการฝากครรภ์และตรวจครรภ์ การใช้สถานที่คลอด บุคคลผู้ทำคลอด การอยู่ไฟหลังคลอด การบำรุงร่างกายหลังคลอดด้วยอาหารและยา และการตรวจหลังคลอด ๖ อาทิตย์ โดยนำมาศึกษาถึงความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง

ตารางที่ ๑๘ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์

จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์	ร้อยละ	จำนวน
๑ ครั้ง	๑๘.๙	๘๕
๒	๒๔.๐	๑๐๘
๓	๑๗.๑	๗๗
๔	๙.๘	๔๔
๕ ครั้งและมากกว่า	๓๐.๒	๑๓๖
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากตารางที่ ๑๘ พบว่าสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่สมรสและยังอยู่กินกับสามีนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๐.๒ เคยผ่านการตั้งครรภ์มาแล้วตั้งแต่ ๕ ครั้งขึ้นไป รองลงมาสตรีร้อยละ ๒๔.๐, ๑๘.๙, ๑๗.๑ และ ๙.๘ เคยตั้งครรภ์มาแล้ว ๒ ครั้ง, ๑ ครั้ง, ๓ ครั้ง และ ๔ ครั้งตามลำดับ จะเห็นได้ว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตอำเภอบางปะอินนั้น ส่วนใหญ่จะผ่านการตั้งครรภ์มาแล้วหลายครั้ง และสตรีดังกล่าวนี้อาจมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวนมากด้วย

ตารางที่ ๑๙ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์และกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
๑๕ - ๑๙	๘๗.๕ (๗)	๑๒.๕ (๑)	-	-	-	๑๐๐.๐ (๘)
๒๐ - ๒๔	๔๒.๓ (๓๓)	๔๒.๓ (๓๓)	๑๔.๑ (๑๑)	๑.๓ (๑)	-	๑๐๐.๐ (๗๘)
๒๕ - ๒๙	๒๘.๗ (๓๑)	๓๗.๐ (๔๐)	๑๗.๖ (๑๙)	๑๐.๒ (๑๑)	๖.๕ (๗)	๑๐๐.๐ (๑๐๘)
๓๐ - ๓๔	๘.๖ (๙)	๒๐.๒ (๒๑)	๓๓.๗ (๓๕)	๑๐.๖ (๑๑)	๒๖.๙ (๒๘)	๑๐๐.๐ (๑๐๔)
๓๕ - ๓๙	๖.๘ (๕)	๑๕.๑ (๑๑)	๑๓.๗ (๑๐)	๑๕.๑ (๑๑)	๔๙.๓ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๗๓)
๔๐ - ๔๔	-	๒.๔ (๑)	๔.๙ (๒)	๑๗.๑ (๗)	๗๕.๖ (๓๑)	๑๐๐.๐ (๔๑)
๔๕ - ๔๙	-	๒.๖ (๑)	-	๗.๙ (๓)	๘๙.๕ (๓๔)	๑๐๐.๐ (๓๘)
รวม	๑๘.๙ (๘๕)	๒๔.๐ (๑๐๘)	๑๗.๑ (๗๗)	๙.๘ (๔๔)	๓๐.๒ (๑๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เมื่อพิจารณากลุ่มอายุของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างนั้นมีจำนวนการตั้งครรภ์มากน้อยเพียงใด จากตารางที่ ๑๙ จะเห็นได้ว่า สตรีส่วนใหญ่ที่มีอายุระหว่าง ๒๕ - ๒๙ ปี พบสูงสุดร้อยละ ๓๗.๐ และรองลงมาร้อยละ ๒๘.๗ มีจำนวนการตั้งครรภ์มาแล้ว ๒ ครั้ง และ ๑ ครั้งตามลำดับ กลุ่มอายุถัดลงมาคือ ๓๐ - ๓๔ ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๓.๗ มีการตั้งครรภ์มาแล้ว ๓ ครั้ง เพียงส่วนน้อยคือร้อยละ ๘.๖ ของสตรีในกลุ่มอายุนี้ที่ผ่านการตั้งครรภ์มา ๑ ครั้ง สำหรับกลุ่มสตรีอายุมากคือ ตั้งแต่ ๓๕ - ๔๙ ปี มีจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ตั้งแต่ ๕ ครั้งขึ้นไปมีมากที่สุด กล่าวคือ ร้อยละ ๘๙.๕, ๗๕.๖ และ ๔๙.๓ ของสตรีกลุ่มอายุ ๔๕ - ๔๙ ปี, ๔๐ - ๔๔ ปี และ ๓๕ - ๓๙ ปีตามลำดับ ซึ่งมีจำนวนการตั้งครรภ์มากที่สุดถึง ๕ ครั้งและมากกว่า กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์จะเพิ่มขึ้นตามกลุ่มอายุของสตรีที่สูงขึ้นด้วย

ตารางที่ ๒๐ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรเกิดรอดและกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	จำนวนบุตรเกิดรอด					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
๑๕ - ๑๙	๘๗.๕ (๗)	๑๒.๕ (๑)	-	-	-	๑๐๐.๐ (๘)
๒๐ - ๒๔	๔๓.๖ (๓๔)	๔๒.๓ (๓๓)	๑๒.๘ (๑๐)	๑.๓ (๑)	-	๑๐๐.๐ (๗๘)
๒๕ - ๒๙	๒๙.๖ (๓๒)	๓๘.๙ (๔๒)	๑๖.๗ (๑๘)	๑๐.๒ (๑๑)	๔.๖ (๕)	๑๐๐.๐ (๑๐๘)
๓๐ - ๓๔	๑๐.๖ (๑๑)	๒๕.๐ (๒๖)	๒๙.๘ (๓๑)	๑๔.๔ (๑๕)	๒๐.๒ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๑๐๔)
๓๕ - ๓๙	๘.๒ (๖)	๑๖.๔ (๑๒)	๑๖.๔ (๑๒)	๑๗.๘ (๑๓)	๔๑.๑ (๓๐)	๑๐๐.๐ (๗๓)
๔๐ - ๔๔	-	๒.๔ (๑)	๑๒.๒ (๕)	๑๙.๕ (๘)	๖๕.๙ (๒๗)	๑๐๐.๐ (๔๑)
๔๕ - ๔๙	-	๒.๖ (๑)	๕.๓ (๒)	๕.๓ (๒)	๘๖.๘ (๓๓)	๑๐๐.๐ (๓๘)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๕.๘ (๑๑๖)	๑๗.๓ (๗๘)	๑๑.๑ (๕๐)	๒๕.๘ (๑๑๖)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

จากการศึกษาถึงจำนวนบุตรเกิดรอดทั้งหมดซึ่งขณะคลอดยังมีชีวิตอยู่ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ดังตารางที่ ๒๐ จะพบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดจะมากขึ้นตามอายุของสตรีที่สูงขึ้น กล่าวคือ กลุ่มอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี และอายุ ๒๐ - ๒๔ ปี มีจำนวนบุตรเกิดรอด ๑ คน คือร้อยละ ๘๗.๕ และ ๔๓.๖ ตามลำดับ กลุ่มอายุระหว่าง ๒๕ - ๒๙ ปี ร้อยละ ๓๘.๙ ของสตรีที่มีจำนวนบุตรเกิดรอด ๒ คน และกลุ่มอายุถัดลงไปคือ ๓๐ - ๓๔ ปี พบสูงสุดร้อยละ ๒๙.๘ ของสตรีมีบุตรเกิดรอด ๓ คน สำหรับกลุ่มอายุ ๓๕ - ๓๙ ปี, ๔๐ - ๔๔ ปีและ ๔๕ - ๔๙ ปี พบอัตราส่วนสูงสุดในสตรีที่มีบุตรเกิดรอดตั้งแต่ ๕ คน และมากกว่านั้นคือร้อยละ ๔๑.๑, ๖๕.๙ และ ๘๖.๘ ตามลำดับของกลุ่มอายุดังกล่าว ที่เป็นเช่นนี้อาจจะอธิบายได้ว่า อายุของสตรีที่อยู่ในกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นอายุที่อยู่ระหว่างช่วงสุดท้ายของวัยเจริญพันธุ์คือ อายุระหว่าง ๓๕ - ๔๙ ปี สตรีในวัยนี้จะผ่านการตั้งครรภ์มาบ่อยครั้ง

จึงทำให้มีจำนวนบุตรมากกว่าสตรีกลุ่มอายุช่วงแรกของวัยเจริญพันธุ์คือระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนการแท้งบุตรและกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	จำนวนการแท้งบุตร (คน)				รวม
	๐	๑	๒	๓	
๑๕ - ๑๙	๒.๑ (๘)	-	-	-	๑.๘ (๘)
๒๐ - ๒๔	๒๐.๐ (๗๗)	๒.๐ (๑)	-	-	๑๗.๓ (๗๘)
๒๕ - ๒๙	๒๖.๕ (๑๐๒)	๘.๐ (๔)	๗.๗ (๑)	ก*	๒๔.๐ (๑๐๘)
๓๐ - ๓๔	๒๒.๓ (๘๖)	๓๐.๐ (๑๕)	๑๕.๔ (๒)	ก*	๒๓.๑ (๑๐๔)
๓๕ - ๓๙	๑๕.๓ (๕๙)	๒๐.๐ (๑๐)	๓๐.๘ (๔)	-	๑๖.๒ (๗๓)
๔๐ - ๔๔	๗.๓ (๒๘)	๒๐.๐ (๑๐)	๒๓.๑ (๓)	-	๙.๑ (๔๑)
๔๕ - ๔๙	๖.๕ (๒๕)	๒๐.๐ (๑๐)	๒๓.๑ (๓)	-	๘.๔ (๓๘)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๘๕)	๑๐๐.๐ (๕๐)	๑๐๐.๐ (๑๓)	ก* (๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

สำหรับประวัติการแท้งบุตรของสตรีในแต่ละกลุ่มอายุ ถึงแม้ว่าจำนวนของสตรีที่มีการแท้งบุตรและไม่มีการแท้งบุตรมีสัดส่วนที่แตกต่างกันก็ตาม แต่สำหรับสตรีในกลุ่มที่มีจำนวนการแท้งบุตรตั้งแต่ ๑ คนถึง ๓ คน นั้นก็จะพบว่ามีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุ ในตารางที่ ๒๑ จะเห็นได้ว่า กลุ่มสตรีที่มีการแท้งบุตรจำนวน ๑ คนนั้น ร้อยละ ๓๐.๐ มีอายุ ๓๐ - ๓๔ ปี รองลงมาในอัตราส่วนที่เท่ากันคือร้อยละ ๒๐.๐ ในกลุ่มอายุ ๓๕ - ๓๙ ปี, ๔๐ - ๔๔ ปี และ ๔๕ - ๔๙ ปี เช่นเดียวกันมีเพียงส่วนน้อยคือ ร้อยละ ๒.๐ ของสตรีที่มีการแท้งจำนวน ๑ คน อยู่ในกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๔ ปี ในทำนองเดียวกันในการแท้งบุตรจำนวน ๒ คน ก็พบว่าส่วนใหญ่เป็นสตรีที่มีอายุระหว่าง ๓๕-๓๙ ปี.

ก* ตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

๔๐ - ๔๔ ปี และ ๔๕ - ๔๙ ปี คือร้อยละ ๓๐.๘ และอัตราส่วนร้อยละ ๒๓.๑ ที่เท่ากันตามลำดับ แต่ไม่ปรากฏว่ามีสตรีที่มีการแท้งบุตรจำนวน ๒ คนในกลุ่มอายุแรกของวัยเจริญพันธุ์คือ ๑๕ - ๑๙ ปี และ ๒๐ - ๒๔ ปีเลย จะเห็นได้ว่าสตรีที่มีอายุมากแล้วนั้นอาจจะมีการตั้งครรภ์หลายครั้ง ฉะนั้นโอกาสที่จะมีการแท้งบุตรจะเป็นไปโดยง่าย เพราะผลจากสุขภาพของสตรีนั้นทรุดโทรมตามวัยและอัตราการตั้งครรภ์ที่สูงขึ้นด้วยนั่นเอง

ตารางที่ ๒๒ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรเกิดรอด แต่ปัจจุบันตายแล้วและกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	จำนวนบุตรเกิดรอดแต่ปัจจุบันตายแล้ว					รวม
	๐	๑	๒	๓	≥๔	
๑๕ - ๑๙	๒.๑ (๘)	-	-	-	-	๑.๘ (๘)
๒๐ - ๒๔	๑๙.๖ (๗๖)	๒.๑ (๑)	๑๒.๕ (๑)	-	-	๑๗.๓ (๗๘)
๒๕ - ๒๙	๒๖.๕ (๑๐๓)	๘.๓ (๔)	๑๒.๕ (๑)	-	-	๒๔.๐ (๑๐๘)
๓๐ - ๓๔	๒๓.๗ (๙๓)	๒๒.๙ (๑๑)	-	-	-	๒๓.๑ (๑๐๕)
๓๕ - ๓๙	๑๕.๕ (๖๐)	๒๐.๘ (๑๐)	-	ก*	-	๑๖.๒ (๗๓)
๔๐ - ๔๔	๗.๕ (๒๙)	๑๖.๗ (๘)	๓๗.๕ (๓)	-	ก*	๙.๑ (๔๑)
๔๕ - ๔๙	๕.๒ (๒๐)	๒๙.๒ (๑๔)	๓๗.๕ (๓)	ก*	-	๘.๔ (๓๘)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๙๙)	๑๐๐.๐ (๔๘)	๑๐๐.๐ (๘)	ก* (๔)	ก* (๑)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

จากตารางที่ ๒๒ แสดงให้เห็นถึงจำนวนบุตรขณะคลอดมีชีวิต แต่ปัจจุบันได้เสียชีวิต

ก* ตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไปแล้ว ด้วยเหตุผลใดก็ตามจะเห็นได้ว่า สตรีที่มีบุตรเกิดรอดแต่ตายแล้วไม่ว่าจะเป็นจำนวน ๑ คน, ๒ คน, ๓ คน หรือ ๔ คนและมากกว่าก็ตามจะพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นสตรีกลุ่มที่มีอายุมากแล้ว คือ ระหว่าง ๓๕ - ๔๙ ปี สำหรับสตรีกลุ่มอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี ไม่ปรากฏมีผู้ใด ที่มีจำนวนบุตรเกิดรอดแต่ปัจจุบันตายแล้วเลย ทั้งนี้อาจมีผลเนื่องมาจากสตรีในกลุ่มดังกล่าวที่นอกจากจะมีอายุมากแล้ว ยังอาจจะมีจำนวนการตั้งครรภ์บ่อยครั้ง ผลตามมาคืออาจมีจำนวนบุตรมากตามไปด้วย ซึ่งโอกาสที่บุตรเหล่านั้นจะเสียชีวิตเพราะร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรง เนื่องจากดูแลสุขภาพอนามัยไม่ทั่วถึง จึงมีมากกว่าบุตรของสตรีที่มีเพียงจำนวนน้อย ประกอบกับเป็นสตรีกลุ่มที่มีอายุน้อยด้วย ซึ่งอาจมีความสนใจในการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยที่ดีกว่าสตรีกลุ่มอายุมาก ดังนั้นจึงพบได้ว่าสตรีในกลุ่มดังกล่าวข้างต้นต้องมาสูญเสียบุตรจำนวนมากลงไปก่อนที่จะถึงเวลาอันสมควร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๓ ประวัติการตั้งครรภ์ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มอายุ

อายุ	จำนวนสตรี	ประวัติการตั้งครรภ์									
		ครั้งของการตั้งครรภ์		เด็กเกิดรอดมีชีวิตปัจจุบัน		เด็กเกิดรอดปัจจุบันตายแล้ว		แท้ง		เด็กตายคลอด	
		จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
๑๕-๑๙	๘	๙	๑.๑๒	๙	๑.๑๒	-	-	-	-	-	-
๒๐-๒๔	๗๘	๑๓๖	๑.๗๔	๑๓๒	๑.๖๙	๓	๐.๐๔	๑	๐.๐๑	-	-
๒๕-๒๙	๑๐๘	๒๕๒	๒.๓๓	๒๓๖	๒.๑๘	๖	๐.๐๖	๙	๐.๐๘	๑	๐.๐๑
๓๐-๓๔	๑๐๔	๓๖๑	๓.๔๗	๓๑๙	๓.๐๗	๑๖	๐.๑๕	๒๒	๐.๒๑	๔	๐.๐๔
๓๕-๓๙	๗๓	๓๑๖	๔.๓๓	๒๗๔	๓.๗๕	๑๙	๐.๒๖	๑๘	๐.๒๕	๕	๐.๐๗
๔๐-๔๔	๔๑	๒๕๙	๖.๓๒	๒๒๓	๕.๔๔	๑๘	๐.๔๔	๑๖	๐.๓๙	๔	๐.๐๕
๔๕-๔๙	๓๘	๓๐๙	๘.๑๓	๒๖๔	๖.๙๕	๒๓	๐.๖๐	๑๖	๐.๔๒	๖	๐.๑๖
รวมเฉลี่ย	๔๕๐	๑๖๔๒	๓.๖๕	๑๔๕๗	๓.๒๔	๘๕	๐.๑๙	๘๒	๐.๑๘	๑๘	๐.๐๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการตั้งครรภ์ในอดีตอาจจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสุขภาพอนามัยของสตรีนั้นได้ดังนั้น เมื่อนำกลุ่มอายุของสตรีมาพิจารณาประกอบกับเรื่องประวัติการตั้งครรภ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ก็จะพบลักษณะภาวะเจริญพันธุ์และสุขภาพอนามัยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากตารางที่ ๒๓ พบว่าสตรีเหล่านี้แต่ละคนโดยทั่วไปจะมีค่าเฉลี่ยของการตั้งครรภ์ประมาณคนละ ๓.๖๕ ครั้ง ซึ่งให้กำเนิดบุตรที่เกิดรอดและยังมีชีวิตถึงปัจจุบัน ประมาณ ๓.๒๔ คน บุตรเกิดรอดแต่ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้วด้วยสาเหตุใด ๆ ก็ตาม ประมาณ ๐.๑๙ คน แท้งประมาณ ๐.๑๘ คน และเด็กตายคลอดประมาณ ๐.๐๔ คน ซึ่งค่าเฉลี่ยดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามอายุปัจจุบันของสตรี กล่าวคืออัตราจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์และให้กำเนิดเด็กที่มีชีวิตต่อจำนวนสตรีที่สมรสแล้วจะเพิ่มขึ้นตามอายุปัจจุบันของสตรีที่สูงขึ้นด้วย อัตราสูงสุดโดยเฉลี่ยจะพบในกลุ่มสตรีที่มีอายุระหว่าง ๔๕ - ๔๙ ปี ซึ่งตั้งครรภ์โดยเฉลี่ยได้ถึงคนละ ๘ ครั้ง และให้กำเนิดบุตรที่มีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบันได้ประมาณ ๗ คน

ตารางที่ ๒๔ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการฝากครรภ์ตามสถานที่ฝากครรภ์ครั้งสุดท้าย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ฝากครรภ์	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥ ๕	
โรงพยาบาลอำเภอบางปะอิน	๒๔.๔ (๓๙)	๒๘.๗ (๔๖)	๑๙.๔ (๓๑)	๑๐.๐ (๑๖)	๑๗.๕ (๒๘)	๓๕.๖ (๑๖๐)
โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ	๓๒.๘ (๒๑)	๓๒.๘ (๒๑)	๑๘.๗ (๑๒)	๙.๔ (๖)	๖.๓ (๔)	๑๔.๒ (๖๔)
โรงพยาบาลจังหวัดอยุธยา	๓๓.๓ (๘)	๒๐.๘ (๕)	๒๐.๘ (๕)	-	๒๕.๐ (๖)	๕.๓ (๒๔)
สถานีอนามัยตำบล	๑๘.๒ (๖)	๔๒.๔ (๔)	๒๑.๒ (๗)	-	๑๘.๒ (๖)	๗.๓ (๓๓)
สำนักงานผดุงครรภ์หมู่บ้าน	๓๐.๐ (๓)	๓๐.๐ (๓)	๒๐.๐ (๒)	๑๐.๐ (๑)	๑๐.๐ (๑)	๒.๒ (๑๐)
สถานที่อื่น ๆ	๑๖.๗ (๒)	๓๓.๓ (๔)	๓๓.๓ (๔)	-	๑๖.๗ (๒)	๒.๗ (๑๒)
ไม่ได้ฝากครรภ์ตามสถานที่ดังกล่าว	๗.๕ (๑๑)	๒๑.๑ (๓๑)	๑๓.๖ (๒๐)	๒๐.๕ (๓๐)	๓๗.๔ (๕๕)	๓๒.๗ (๑๔๗)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

การปฏิบัติในขณะตั้งครรภ์มีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยของมารดาและบุตร โดยเฉพาะเรื่องการฝากครรภ์ในระยะเริ่มแรก เมื่อทราบว่าตนเองตั้งครรภ์ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยแก่มารดาและบุตรในครรภ์ นอกจากนี้สตรีที่ตั้งครรภ์จะได้รับการเอาใจใส่ดูแลความผิดปกติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในขณะตั้งครรภ์ และยังได้รับคำแนะนำจากแพทย์ พยาบาล และผดุงครรภ์ ในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยอื่น ๆ เช่น การรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ การพักผ่อน การสังเกตอาการปกติ และผิดปกติในขณะตั้งครรภ์ เป็นต้น นอกจากนี้มีคำแนะนำเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาและการวางแผนครอบครัว จะเห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้จะทำให้สตรีไปฝากครรภ์ตามสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาลได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อสุขภาพของตนเองและบุตรที่จะเกิดขึ้นด้วย

จากการศึกษาถึงการปฏิบัติตนขณะตั้งครรภ์ในเรื่องการฝากครรภ์ครั้งสุดท้ายของสตรีในตารางที่ ๒๔ พบว่าสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าเคยฝากครรภ์ครั้งสุดท้ายกับสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาลถึงร้อยละ ๖๗.๓ และในจำนวนนี้พบว่าสตรีนิยมไปฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลอำเภอบางปะอินกันมากที่สุดคือร้อยละ ๓๕.๖ รองลงมาคือร้อยละ ๑๔.๒ ฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร และสถานที่ที่สตรีไปฝากครรภ์น้อยที่สุดคือ สำนักงานผดุงครรภ์ในหมู่บ้าน มีเพียงร้อยละ ๒.๒ เท่านั้น แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ๑ ใน ๓ ของสตรีทั้งหมด คือร้อยละ ๓๒.๗ ไม่เคยไปฝากครรภ์ตามสถานที่ดังกล่าวเลย ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากความเชื่อถือในการปฏิบัติแบบโบราณที่เคยปฏิบัติกันมา เพราะไม่เห็นถึงความสำคัญ ดังนั้น เพื่อให้ทราบถึงเหตุผลที่แท้จริงของการไม่เคยไปฝากครรภ์ ซึ่งจะได้ศึกษาถึงรายละเอียดต่อไป ดังผลที่แสดงในตารางที่ ๒๕ และตารางที่ ๒๖

สำหรับการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการฝากครรภ์ตามสถานที่ต่าง ๆ และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน พบว่าสตรีส่วนใหญ่ซึ่งฝากครรภ์ที่สถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล คือ โรงพยาบาลต่าง ๆ สถานีอนามัยตำบล และสำนักงานผดุงครรภ์ในหมู่บ้าน พบในอัตราส่วนสูงสุดของสตรีกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน จำนวนน้อยคือ ๑ - ๒ คน กล่าวคือ สตรีกลุ่มซึ่งฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลอำเภอบางปะอิน ร้อยละ ๒๘.๗ มีบุตรที่มีชีวิต ๒ คน ร้อยละ ๒๔.๔ มีบุตรที่มีชีวิต ๑ คน และมีเพียงร้อยละ ๑๐.๐ เท่านั้น ที่สตรีมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน เช่นเดียวกับกลุ่มสตรีที่ฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ก็พบว่าส่วนใหญ่สตรีนั้นมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คน และ ๒ คน โดยมี

อัตราส่วนเท่ากันคือร้อยละ ๓๒.๘ และมีเพียงร้อยละ ๖.๓ ของสตรีที่ฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป ส่วนสตรีที่ไม่ได้ฝากครรภ์ตามสถานที่ดังกล่าวในผลตรงกันข้าม พบอัตราส่วนสูงสุดในกลุ่มสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนมาก กล่าวคือร้อยละ ๓๗.๔ ของสตรีซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป และเพียงร้อยละ ๗.๕ ของสตรีที่ไม่ฝากครรภ์ซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวน ๑ คน สำหรับค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีกลุ่มที่ไม่ฝากครรภ์ในทุกกลุ่มอายุ เท่ากับ ๔.๒ ส่วนสตรีกลุ่มที่ฝากครรภ์พบว่ามีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ยน้อยกว่าคือ ๒.๗

จึงพอที่จะกล่าวได้ว่า การศึกษาในเรื่องนี้อาจจะสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ในครั้งแรกว่า สตรีที่มีการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยที่ถูกต้องน่าจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัย ดังผลการศึกษาในเรื่องการปฏิบัติตนเมื่อมีการตั้งครรภ์ โดยการฝากครรภ์ยังสถานที่ของหน่วยราชการทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสตรีที่ปฏิบัติตนดังกล่าวนี้ เป็นสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวนน้อย ส่วนสตรีที่ไม่ได้ปฏิบัติการฝากครรภ์นั้น จะเป็นสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวนมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๕ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่ไม่ได้ฝากครรภ์ครั้งสุดท้ายจำแนกตาม เหตุผลของการไม่ฝากครรภ์ และจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์

เหตุผลของการไม่ฝากครรภ์	จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥ ๕	
เคยคลอดและมีความมั่นใจหมอตำแย	-	๖.๔ (๓)	๖.๔ (๓)	๑๐.๖ (๕)	๗๖.๖ (๓๖)	๑๐๐.๐ (๔๗)
ไม่มีความจำเป็นเพราะเคยคลอดง่าย	๒.๘ (๑)	๒๘.๖ (๑๐)	๑๑.๔ (๔)	๑๔.๓ (๕)	๔๒.๙ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๓๕)
จะคลอดที่บ้านกับญาติพี่น้อง	๑๒.๑ (๔)	๒๔.๒ (๘)	๑๘.๒ (๖)	๑๕.๒ (๕)	๓๐.๓ (๑๐)	๑๐๐.๐ (๓๓)
ไม่มีเวลาและระยะทางไกล	๒๒.๒ (๔)	๒๗.๗ (๕)	๑๖.๗ (๓)	๑๖.๗ (๓)	๑๖.๗ (๓)	๑๐๐.๐ (๑๘)
อื่น ๆ (กลัว อาย ไม่มีเพื่อน)	-	๒๐.๐ (๓)	๑๓.๓ (๒)	๑๓.๓ (๒)	๕๓.๓ (๘)	๑๐๐.๐ (๑๕)
รวม	๖.๑ (๙)	๑๙.๖ (๒๙)	๑๒.๒ (๑๘)	๑๓.๕ (๒๐)	๔๘.๖ (๗๒)	๑๐๐.๐ (๑๔๘)

จากการศึกษาถึงรายละเอียดสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่ไม่ได้ฝากครรภ์ครั้งสุดท้ายจำนวน ๑๔๘ คนนั้น ว่ามีเหตุผลและความสัมพันธ์กับจำนวนการตั้งครรภ์ที่ผ่านมาแล้วอย่างไรบ้าง จากตารางที่ ๒๕ พบว่า เหตุผลประการแรกคือ ไม่ฝากครรภ์เพราะเคยคลอดกับหมอตำแยมาทุกครั้งและมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในผู้ทำคลอดนั้น สตรีจำนวนนี้มีมากที่สุดร้อยละ ๗๖.๖ ที่มีการตั้งครรภ์มาแล้วตั้งแต่ ๕ ครั้งขึ้นไป มีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ ๖.๔ ของสตรีที่มีการตั้งครรภ์ ๒ ครั้ง เหตุผลรองลงมาคือ ไม่มีความจำเป็นประการใด เพราะเคยคลอดง่ายและปกติดี พบว่าร้อยละ ๔๒.๙ มีการตั้งครรภ์มาแล้วตั้งแต่ ๕ ครั้งขึ้นไป เพียงส่วนน้อยของสตรีร้อยละ ๒.๘ เท่านั้นที่มีบุตรที่มีชีวิต ๑ คน เช่นเดียวกับเหตุผลว่าไม่ไปฝากครรภ์เพราะจะคลอดที่บ้านกับญาติพี่น้อง เพราะอบอุ่นใกล้ชิด ก็พบในสตรีที่มีการตั้งครรภ์จำนวน ๕ ครั้งขึ้นไปมากที่สุด ส่วนสตรีที่ให้เหตุผลว่าไม่มีเวลาและประกอบกับระยะทางไกลไปมาไม่สะดวก จะพบว่าเป็นสตรีที่มีการตั้งครรภ์จำนวน ๑ หรือ ๒ ครั้ง ซึ่งอาจสันนิษฐาน

ได้ว่า สตรีกลุ่มที่มีการตั้งครรภ์น้อยครั้งนี้ ถ้าระยะทางระหว่างบ้านของสตรีและสถานบริการอนามัยของรัฐ อยู่ในระยะใกล้และใช้เวลาในการเดินทางไม่มากนัก ก็เชื่อได้ว่าแนวโน้มของสตรีกลุ่มดังกล่าวนี้อาจต้องการที่จะมาฝากครรภ์ยังสถานบริการของรัฐก็เป็นได้

ตารางที่ ๒๖ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่ไม่ได้ฝากครรภ์ครั้งสุดท้ายจำแนกตามเหตุผลของการไม่ฝากครรภ์และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

เหตุผลของการไม่ฝากครรภ์	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥ ๕	
เคยคลอดและมีความมั่นใจหมอตำแย	-	๘.๕ (๔)	๑๐.๖ (๕)	๒๕.๕ (๑๒)	๕๕.๓ (๒๖)	๑๐๐.๐ (๔๗)
ไม่มีความจำเป็น เพราะเคยคลอดง่าย	๒.๙ (๑)	๓๑.๔ (๑๑)	๑๔.๓ (๕)	๑๔.๓ (๕)	๓๗.๑ (๑๓)	๑๐๐.๐ (๓๕)
จะคลอดที่บ้านกับญาติพี่น้อง	๑๘.๒ (๖)	๒๔.๒ (๘)	๑๕.๒ (๕)	๑๘.๒ (๖)	๒๔.๒ (๘)	๑๐๐.๐ (๓๓)
ไม่มีเวลาและระยะทางไกล	๒๒.๒ (๔)	๓๓.๓ (๖)	๑๖.๗ (๓)	๑๖.๗ (๓)	๑๑.๑ (๒)	๑๐๐.๐ (๑๘)
อื่น ๆ (กลัว อาย ไม่มีเพื่อน)	-	๒๐.๐ (๓)	๑๓.๓ (๒)	๒๖.๗ (๔)	๔๐.๐ (๖)	๑๐๐.๐ (๑๕)
รวม	๗.๔ (๑๑)	๒๑.๖ (๓๒)	๑๓.๕ (๒๐)	๒๐.๓ (๓๐)	๓๗.๒ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๑๔๘)

จากตารางที่ ๒๖ ในการพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันก็ปรากฏผลเช่นเดียวกันคือ สตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตมากตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปส่วนใหญ่ให้เหตุผลของการไม่ไปฝากครรภ์ เพราะมีความยึดมั่นในการคลอดแบบโบราณโดยให้หมอตำแยทำคลอดให้ และนอกจากนี้ยังไม่เห็นความสำคัญของการฝากครรภ์โดยให้เหตุผลว่า ไม่มีความจำเป็นใด ๆ เพียงอ้างว่าเคยคลอดง่ายเท่านั้น ส่วนการให้เหตุผลเรื่องเวลาและระยะทางนั้น พบในสตรีที่มีบุตรมีชีวิต ๑ - ๒ คนมากที่สุด กล่าวคืออัตราสูงสุดร้อยละ ๕๕.๓ ของสตรีที่ให้เหตุผลว่าเคยคลอดและมีความมั่นใจหมอตำแย

มาก ซึ่งสตรีมีบุตรขณะนี้จำนวนตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป เหตุผลรองลงมาในกลุ่มสตรีที่ไม่ฝากครรภ์เพราะไม่มีความจำเป็น พบว่าสตรีร้อยละ ๓๙.๑ มีบุตรที่มีชีวิตตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปเช่นเดียวกัน สำหรับเหตุผลไม่มีเวลาและการเดินทางไม่สะดวกนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๕.๕ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ - ๒ คน และมีเพียงร้อยละ ๑๑.๑ ของสตรีที่ไม่ฝากครรภ์โดยให้เหตุผลในเรื่องเวลาและการเดินทางซึ่งสตรีนี้มีบุตรที่มีชีวิตตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป

การศึกษาถึงสถานที่คลอดบุตรก็มีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยที่สตรีจะได้รับ ถึงแม้ว่าโดยปกติแล้วการคลอดเป็นเรื่องธรรมชาติ ถ้าการตั้งครรภ์เป็นไปโดยปกติแล้วก็สามารถคลอดเองได้โดยไม่ต้องมีใครช่วย แต่การคลอดที่สำนักงาน เช่น โรงพยาบาล คลีนิค เป็นต้น จะมีความปลอดภัยของมารดาและทารกซึ่งเครื่องมือที่จะช่วยชีวิตแม่และลูกเมื่อเกิดอุบัติเหตุในการคลอดมีอยู่ครบครัน สำหรับการคลอดที่บ้านไม่ว่าจะโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือ หมอตำแยก็ตาม จะเน้นทางสังคมและจิตวิทยา ที่คำนึงถึงความอบอุ่นทางจิตใจของการคลอดที่บ้านที่แวดล้อมไปด้วยสามี ญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นการตัดความกังวลใจและความหวาดกลัวในการคลอด แต่จากการวิจัยของเอ็นดู ศิริเจียมรัตน์ พบว่ามารดาทั้งเขตชนบทและเขตเมือง ทุกระดับฐานะทางเศรษฐกิจซึ่งคลอดบุตรที่บ้านมีทารกตายร้อยละสูงกว่ามารดาที่คลอดบุตรที่สถานีอนามัย คลีนิค และโรงพยาบาลไม่ว่าจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดมากหรือน้อยก็ตาม[๑] จากวงการแพทย์ก็ได้ศึกษาสาเหตุการตายของทารกเพราะโรคต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการคลอดพบว่า มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้ทารกเกิดใหม่มีโอกาสติดเชื้อสูง เช่น ระหว่างคลอดมารดามีอุณหภูมิสูงกว่า ๓๗.๕ องศาเซนติเกรด หรือการทำคลอดใช้เวลานานกว่า ๒๔ ชั่วโมง[๒] ซึ่งถ้าเกิดเหตุการณ์ดังที่กล่าวนี้ ความรู้และอุปกรณ์การแพทย์ของแพทย์ พยาบาล และผดุงครรภ์ จะช่วยแก้ไขให้ชีวิตทารกปลอดภัยได้มากกว่าความรู้และ

---

[๑] เอ็นดู ศิริเจียมรัตน์, "การศึกษาเปรียบเทียบการตายของทารกระหว่างเขตชนบทและเขตเมืองในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙), หน้า ๑๐๗.

[๒] World Health Organization, The Prevention of Perinatal Morbidity and Mortality, Report and Seminar No.42, (Geneva, 1972), p. 34.

อุปกรณ์ในการทำคลอดของหมอตำแย มารดา และสามี หรือแม้ในการคลอดปกติก็ตาม จะพบได้ว่า แพทย์ พยาบาล และผดุงครรภ์ จะมีความระมัดระวัง เรื่องความสะอาดของเครื่องมือในการทำคลอดมากกว่า ดังนั้น สตรีที่มีบุตรจำนวนน้อยน่าจะตระหนักถึงความสำคัญและความปลอดภัยในเรื่องดังกล่าวนี้มากกว่าสตรีที่มีบุตรมากที่ยังมีความเชื่อถือในการปฏิบัติแบบโบราณมากกว่าที่จะรับรู้หรือเชื่อในบุคคลากรการแพทย์สมัยใหม่

ตารางที่ ๒๗ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและสถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย

สถานที่คลอดบุตร	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
โรงพยาบาลอำเภอบางปะอิน	๒๖.๕ (๓๑)	๒๘.๒ (๓๓)	๑๗.๑ (๒๐)	๘.๕ (๑๐)	๑๙.๗ (๒๓)	๒๖.๐ (๑๑๗)
โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ	๓๑.๑ (๒๓)	๒๙.๗ (๒๒)	๒๐.๓ (๑๕)	๕.๔ (๔)	๑๓.๕ (๑๐)	๑๖.๔ (๗๔)
โรงพยาบาลจังหวัดอยุธยา	๓๐.๔ (๗)	๓๐.๔ (๗)	๑๓.๐ (๓)	๘.๗ (๒)	๑๗.๔ (๔)	๕.๑ (๒๓)
สถานีอนามัยตำบล	ก*	ก*	ก*	-	-	ก* (๔)
สำนักงานผดุงครรภ์	ก*	ก*	ก*	-	-	ก* (๓)
ที่บ้าน	๘.๙ (๑๘)	๒๖.๒ (๕๓)	๑๘.๘ (๓๘)	๑๗.๘ (๓๖)	๒๘.๒ (๕๗)	๔๔.๙ (๒๐๒)
สถานที่อื่น ๆ	๓๓.๓ (๙)	๒๒.๒ (๖)	๑๑.๓ (๓)	๓.๗ (๑)	๒๙.๖ (๘)	๖.๐ (๒๗)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

จากการศึกษาถึงสถานที่คลอดบุตรของสตรีวัยเจริญพันธุ์ในเขตอำเภอบางปะอิน จาก

ก* ตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๗ พบว่าอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๔๔.๔ ของสตรีนิยมคลอดบุตรที่บ้าน รองลงมาร้อยละ ๒๖.๐ และ ๑๖.๔ คลอดบุตรที่โรงพยาบาลอำเภอบางปะอิน และโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครตามลำดับ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่านอกเหนือจากสถานที่ดังกล่าว สตรีจำนวนหนึ่งยังใช้สถานที่อื่น ๆ ในการคลอดบุตรคนสุดท้าย เช่น ในโรงงานที่ตนเองทำงานอยู่ และนอกจากนี้มีการคลอดในทุ่งนา ในรถ ในเรือ ซึ่งอาจเป็นไปเพราะความบังเอิญมากกว่าจะเป็นการปฏิบัติอย่างปกติ

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและการเลือกใช้สถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย จะเห็นได้ว่าสตรีส่วนใหญ่ซึ่งคลอดบุตรที่บ้านนั้น พบอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๔๖.๐ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คนและ ๕ คนขึ้นไป รองลงมาร้อยละ ๒๖.๒ มีบุตรมีชีวิตอยู่ ๒ คน มีสตรีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ ๘.๔ ซึ่งคลอดบุตรที่บ้านและมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คน และค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีทุกกลุ่มอายุที่คลอดบุตรที่บ้านเท่ากับ ๓.๗ ส่วนสตรีกลุ่มที่คลอดบุตรที่โรงพยาบาลอำเภอบางปะอิน พบอัตราส่วนสูงสุดในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน และรองลงมามีบุตรที่มีชีวิต ๑ คน กล่าวคือ ร้อยละ ๒๘.๒ และ ๒๖.๕ ตามลำดับ และมีเพียงร้อยละ ๘.๕ เท่านั้น ที่สตรีคลอดบุตรที่โรงพยาบาลบางปะอิน ซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ๔ คน ส่วนค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีกลุ่มที่ใช้สถานบริการสาธารณสุขของรัฐเป็นสถานที่คลอดบุตร พบว่าค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘

กล่าวโดยสรุป จากผลการศึกษานี้พบว่าสตรีส่วนใหญ่ที่นิยมคลอดบุตรที่บ้านนั้นจะเป็นสตรีซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่แล้วตั้งแต่ ๓ คนถึง ๑๓ คน ในผลตรงกันข้ามสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คนถึง ๒ คน ส่วนใหญ่จะไปคลอดบุตรที่สถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของรัฐ เช่น โรงพยาบาลต่าง ๆ สถานีอนามัยตำบล และสำนักงานผดุงครรภ์ในหมู่บ้าน ซึ่งทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสตรีกลุ่มที่มีบุตรจำนวนน้อยนั้นอาจจะเป็นสตรีที่มีอายุน้อย ซึ่งมีความสนใจกระตือรือล้นในการปฏิบัติตัวสมัยใหม่ ประกอบกับเป็นสตรีรุ่นใหม่ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเชื่อการปฏิบัติแบบโบราณน้อยกว่า จึงพร้อมที่จะปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยแบบสมัยใหม่มากกว่าก็ได้

ตารางที่ ๒๘ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างซึ่งคลอดบุตรคนสุดท้ายที่บ้านจำแนกตามเหตุผลของการคลอดที่บ้าน

เหตุผลของการคลอดที่บ้าน	ร้อยละ	จำนวน
มีผู้ช่วยเหลือดูแลและอบอุ่น	๒๗.๒	๕๕
ไปโรงพยาบาลไม่ทัน	๑๙.๘	๔๐
พยาบาลหรือผดุงครรภ์มาทำคลอดให้	๑๗.๓	๓๕
ระยะทางไกลเดินทางลำบาก	๑๔.๙	๓๐
จะคลอดกับหมอตำแยและญาติ	๑๓.๔	๒๗
อื่น ๆ (ไม่มีใครดูแลบ้าน ไม่มีเงิน)	๗.๔	๑๕
รวม	๑๐๐.๐	๒๐๒

เพื่อจะได้ทราบทัศนคติของสตรีกลุ่มที่นิยมการคลอดบุตรที่บ้านถึงสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจประการใดที่ต้องคลอดบุตรที่บ้าน จากตารางที่ ๒๘ ในการสัมภาษณ์สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างซึ่งคลอดบุตรคนสุดท้ายที่บ้านจำนวน ๒๐๒ คน พบว่า สตรีส่วนใหญ่ร้อยละ ๒๗.๒ ให้เหตุผลว่ามีผู้ช่วยเหลือดูแลตลอดเวลา และยังอบอุ่นใกล้ชิดทั้งญาติพี่น้องด้วย เหตุผลรองลงมาร้อยละ ๑๙.๘, ๑๗.๓, ๑๔.๙ และ ๑๓.๔ เนื่องจากไปโรงพยาบาลไม่ทัน ให้พยาบาลหรือผดุงครรภ์มาทำคลอดให้ที่บ้าน ระยะทางไกลเดินทางลำบาก และตั้งใจจะคลอดกับหมอตำแย เพราะเคยปฏิบัติมาก่อน ตามลำดับ นอกนั้นมีจำนวนน้อยที่คำนึงถึงทางด้านเศรษฐกิจและตอบว่าไม่มีใครช่วยดูแลบ้านถ้าต้องไปคลอดที่อื่น จะเห็นได้ว่า เหตุผลส่วนใหญ่จะเป็นทางด้านสังคมและจิตวิทยามากกว่าเหตุผลด้านเศรษฐกิจและการคมนาคม เช่นเดียวกับการวิจัยของอรทัย เจริญศิลป์ ซึ่งศึกษาพฤติกรรมอนามัยแม่และเด็กในเขตชนบทของประเทศไทย เมื่อศึกษาถึงทัศนคติของมารดาในชนบทที่มีต่อสถานที่คลอด พบว่ามารดาในชนบทครึ่งหนึ่งต้องการคลอดที่บ้าน เพราะให้เหตุผลของการคลอดที่บ้านว่า เนื่องจากความสะดวกสบายที่ได้คลอดอยู่ที่บ้านโดยไม่ต้องไปพักอยู่ในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย และยังได้รับความอบอุ่น

เนื่องจากได้อยู่ใกล้สามีและญาติพี่น้องเป็นสำคัญ[๑] ทำนองเดียวกันในต่างประเทศจากการศึกษาของ A.J. Rubel ในประเทศฟิลิปปินส์ กล่าวว่าสาเหตุที่มารดาคลอดบุตรกับหมอตำแย เพราะมีความสะดวกสบายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย เนื่องจากเป็นการคลอดบุตรที่บ้าน และยังสามารถกระทำพิธีทางศาสนาสำหรับเด็ก ซึ่งหมอตำแยจะเป็นผู้ทำให้นอกเหนือจากรับหน้าที่ดูแลบุตรคนก่อนด้วย โดยอาบน้ำให้ทารกเกิดใหม่และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารกกับการทำนุบำรุงสุขภาพของมารดา[๒] ซึ่ง John Bryant ก็รายงานการศึกษาหมอตำแยในประเทศไทยว่า นอกจากจะได้รับการยกย่องว่ามีเทคนิคและความชำนาญในการทำคลอดมากแล้ว ยังเป็นหลักประกันทางวัฒนธรรมและศาสนาว่าหมอตำแยจะปฏิบัติได้ถูกต้องครบถ้วน เนื่องจากมีประสบการณ์มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผดุงครรภ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเชื่อถือน้อย เพราะมีอายุ ประสบการณ์ และความคุ้นเคยกับชาวบ้านน้อยกว่าหมอตำแย[๓] ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ความนิยมในการคลอดที่บ้านยังฝังแน่นอยู่ในความรู้สึกของประชากรชนบทไทยและหมอตำแยก็ยังเป็นคนที่มีค่าอยู่ในสังคมชนบทที่ห่างไกลจากสถานีอนามัย หรือโรงพยาบาล หรือแม้แต่อำเภอบางปะอิน ซึ่งลักษณะสังคมไม่ห่างไกลจากความเจริญของเมืองหลวงเท่าใดนักก็สามารถที่จะพบได้เช่นกัน

---

[๑] อรทัย เจริญศิลป์, วารสารสังคมศาสตร์การแพทย์ ๑ : ๗๘.

[๒] A.J. Rubel and Others, "The Tradition Birth Attendant in Metropolitant Cebu, The Philippines," Culture and Population : A Collection of Current Studies, Monography 9 (Carolina : Population, 1971), p. 178.

[๓] John Bryant, Health and the Developing World. (New York : Cornell University Press, 1969), p. 166.

ตารางที่ ๒๙ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และบุคคลผู้ทำคลอด

บุคคลผู้ทำคลอด	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
แพทย์	๒๕.๘ (๘)	๓๘.๗ (๑๒)	๓.๒ (๑)	๖.๕ (๒)	๒๕.๘ (๘)	๖.๙ (๓๑)
พยาบาล	๒๘.๕ (๔๑)	๒๕.๗ (๓๗)	๒๑.๕ (๓๑)	๖.๒ (๙)	๑๘.๑ (๒๖)	๓๒.๐ (๑๔๔)
ผดุงครรภ์	๒๔.๘ (๒๘)	๓๕.๔ (๔๐)	๑๕.๙ (๑๘)	๘.๘ (๑๐)	๑๕.๐ (๑๗)	๒๕.๑ (๑๑๓)
หมอตำแย	๗.๖ (๑๑)	๑๘.๘ (๒๗)	๑๘.๘ (๒๗)	๒๐.๘ (๓๐)	๓๔.๐ (๔๙)	๓๒.๐ (๑๔๔)
ญาติพี่น้อง สามี เพื่อน	–	๓๘.๔ (๕)	๓๐.๘ (๔)	๑๕.๔ (๒)	๑๕.๔ (๒)	๒.๙ (๑๓)
อื่น ๆ (คลอดเอง)	๔๐.๐ (๒)	๖๐.๐ (๓)	–	–	–	๑.๑ (๕)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

สำหรับบุคคลผู้ทำคลอดก็มีความสำคัญในการปฏิบัติทางด้านอนามัยเช่นกัน ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การคลอดเป็นเรื่องของธรรมชาติ ถ้าการตั้งครรภ์ดำเนินไปโดยปกติแล้วแม้ไม่มีหมอตำแยก็สามารถคลอดเองได้โดยปลอดภัยดังผลการวิจัยครั้งนี้ด้วย แต่ในกรณีที่การตั้งครรภ์มิได้เป็นไปโดยปกติ เช่น ลูกในท้องอยู่ในท่าผิดปกติ ลูกในท้องเป็นเด็กแฝด รวมทั้งมารดาที่มีลักษณะทางร่างกายเสี่ยงต่ออันตรายในการคลอด การคลอดก่อนกำหนด แม้ไม่มีฌเบ่ง รกติดขัด การคลอดก็ควรจะอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

จากการศึกษาถึงบุคคลผู้ทำคลอดครั้งสุดท้ายให้สตรีในเขตอำเภอบางปะอิน ในตารางที่ ๒๙ พบว่า สตรีส่วนใหญ่นิยมให้หมอตำแยทำคลอดเช่นเดียวกับให้พยาบาลทำคลอดในอัตราส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ ๓๒.๐ รองลงมาก็สตรีร้อยละ ๒๕.๑, ๖.๙ และ ๒.๙ บุคคลผู้ทำคลอดคือ ผดุง - ครรภ์ แพทย์ และญาติพี่น้อง สามี เพื่อนบ้าน ตามลำดับ นอกเหนือจากนี้ ยังพบว่าสตรีบางคน

คลอดบุตรครั้งสุดท้ายด้วยตนเองมิได้มีผู้ใดช่วย แต่มีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ ๑.๑

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการเลือกบุคคลผู้ทำคลอดก็พบว่ามีส่วนสัมพันธ์ต่อกัน กล่าวคือ สตรีกลุ่มที่ให้พยาบาลเป็นผู้ทำคลอดนั้นส่วนมากร้อยละ ๒๘.๕ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คน ร้อยละ ๒๕.๗ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน มีเพียงร้อยละ ๖.๒ ของสตรีที่ให้พยาบาลทำคลอดนั้นมีบุตรที่มีชีวิต ๔ คน ส่วนกลุ่มที่เลือกหมอตำแยทำคลอดบุตรคนสุดท้ายนั้น พบอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๓๔.๐ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป รองลงมาร้อยละ ๒๐.๘ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน และเพียงร้อยละ ๗.๖ เท่านั้น ซึ่งสตรีมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คน อาจกล่าวได้ว่า สตรีกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ หรือ ๒ คน เท่านั้น ที่นิยมให้บุคคลากรทางการแพทย์คือ พยาบาล ผดุงครรภ์และแพทย์ทำคลอดให้ แต่จะพบว่าสตรีกลุ่มที่มีบุตรตั้งแต่ ๓ คนถึง ๑๓ คนนั้น นิยมให้หมอตำแยทำคลอดในอัตราส่วนสูงที่สุด ซึ่งก็พบได้ว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีกลุ่มนี้เท่ากับ ๔.๑

อาจกล่าวโดยสรุปว่า การศึกษาในเรื่องนี้พอที่จะสนับสนุนสมมติฐานได้คือ สตรีที่มีการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยขณะคลอดที่ถูกต้องโดยให้บุคคลากรทางการแพทย์ทำคลอดและดูแลขณะคลอดนั้น จะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวนน้อยกว่าสตรีที่ปฏิบัติขณะคลอดยังไม่ถูกต้องทางด้านการแพทย์โดยให้หมอตำแยทำคลอด

ตารางที่ ๓๐ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการอดอาหารแสลงขณะหลังคลอด

การอดอาหารแสลง	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
อด	๑๔.๙ (๔๐)	๒๕.๐ (๖๗)	๑๙.๐ (๕๑)	๑๔.๖ (๓๙)	๒๖.๕ (๗๑)	๕๙.๖ (๒๖๘)
ไม่อด	๒๗.๕ (๕๐)	๓๑.๓ (๕๗)	๑๖.๕ (๓๐)	๗.๗ (๑๔)	๑๗.๐ (๓๑)	๔๐.๔ (๑๘๒)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เพื่อจะได้ทราบถึงการปฏิบัติตนหลังคลอดบุตรใน เรื่องการบำรุงร่างกายหลังคลอดด้วยอาหารและยา จึงได้ศึกษาถึงการอดอาหารแสลงที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ซึ่งตามความจริงแล้วส่วนใหญ่เป็นอาหารที่มีประโยชน์สำหรับร่างกาย ฉะนั้น การปฏิบัติตนหลังคลอดบุตรของสตรีแต่ละคนมีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยอย่างมาก เนื่องจากหลังคลอดบุตรแล้วมารดาจะมีร่างกายอ่อนเพลีย เพราะเสียเลือดจากการคลอดและเสียน้ำจากความเหน็ดเหนื่อยในการออกแรงเบ่งขณะคลอด ดังนั้นอาหารและยาจึงมีความสำคัญต่อสตรีหลังคลอดบุตร การรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์สำหรับมารดาก็เพื่อบำรุงร่างกาย ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และประการสำคัญยังช่วยเพิ่มพูนน้ำนมซึ่งมีประโยชน์ในการเลี้ยงทารกอีกด้วย

จากตารางที่ ๓๐ จะเห็นว่าสตรีส่วนใหญ่ยังนิยมการปฏิบัติแบบโบราณกันอยู่คือร้อยละ ๕๙.๖ อดอาหารแสลงหลังคลอดบุตรแล้ว และสตรีร้อยละ ๔๐.๔ ไม่อดอาหารหลังคลอดบุตร เมื่อพิจารณาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการปฏิบัติดังกล่าวจะแตกต่างกันเพียงใด ก็พบว่าสตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ที่อดอาหารขณะอยู่ไฟ (ภายใน ๖ อาทิตย์หลังคลอด) มีอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๔๑.๑ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน และ ๕ คนขึ้นไป มีสตรีเพียงร้อยละ ๑๔.๙ เท่านั้นที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คน ส่วนสตรีซึ่งไม่อดอาหารแสลงจะรับประทานตามปกติ พบสูงสุดในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต ๒ คน รองลงมามีบุตรที่มีชีวิตจำนวน ๑ คน กล่าวคือร้อยละ ๓๑.๓ และ ๒๗.๕ ตามลำดับ และมีเพียงร้อยละ ๗.๗ ของสตรีที่ไม่อดอาหารซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน สำหรับค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีทุกกลุ่มอายุซึ่งไม่อดอาหารแสลงนั้น ก็พบว่ามีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าคือ ๒.๘ ส่วนสตรีกลุ่มซึ่งอดอาหารแสลงทุกชนิดหลังคลอด มีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เท่ากับ ๓.๕ ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปว่า ถ้าพิจารณาสัดส่วนของการอดและไม่อดอาหารของสตรีหลังคลอดบุตร ถึงแม้ว่าค่อนข้างจะใกล้เคียงกัน แต่ก็เป็นที่น่าสนใจว่า สตรีกลุ่มที่มีบุตรจำนวนมากนั้นยังมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีความเชื่อตามคนอื่นได้ง่าย ซึ่งการปฏิบัติหลังคลอดนั้นจะระมัดระวังเป็นพิเศษเพราะถือว่าร่างกายภายหลังคลอดบุตรเสมือนกับระยะเจ็บป่วยจึงมีการจำกัดอาหาร ซึ่งผลอาจทำให้ร่างกายขาดอาหารที่จำเป็น โอกาสที่จะเจ็บป่วยจริง ๆ จะเกิดขึ้นได้ง่าย

ตารางที่ ๓๑ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างซึ่งอดอาหารแสลงจำแนกตามประเภทของอาหารที่อดหลังคลอด

ประเภทอาหาร	การปฏิบัติ		รวม
	อด	ไม่อด	
เนื้อสัตว์และไข่	๗๐.๙ (๑๙๐)	๒๙.๑ (๗๘)	๑๐๐.๐ (๒๖๘)
แป้งและน้ำตาล	๑๔.๖ (๓๙)	๘๕.๔ (๒๒๙)	๑๐๐.๐ (๒๖๘)
ผักและผลไม้	๒๗.๒ (๗๓)	๗๒.๘ (๑๙๕)	๑๐๐.๐ (๒๖๘)
แกงของร้อน	๔๐.๓ (๑๐๘)	๕๙.๗ (๑๖๐)	๑๐๐.๐ (๒๖๘)
อาหารรสจัด	๕.๖ (๑๕)	๙๔.๔ (๒๕๓)	๑๐๐.๐ (๒๖๘)

ประเภทของอาหารที่งดบริโภคจากสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างทั้ง ๒๖๘ คน ซึ่งอดอาหารแสลงหลังคลอดบุตรคนสุดท้าย จากตารางที่ ๓๑ พบว่าประเภทอาหารซึ่งส่วนใหญ่ไม่งด จะเป็นอาหารประเภทรสจัด เช่น รสหวาน รสเค็ม รสเปรี้ยว เป็นต้น รองลงไปได้แก่ประเภทคาร์โบไฮเดรท คือแป้งและน้ำตาล ผักและผลไม้ กล่าวคือ ร้อยละ ๙๔.๔, ๘๕.๔ และ ๗๒.๘ ตามลำดับ ส่วนอาหารประเภทเนื้อสัตว์และไข่ซึ่งเป็นอาหารประเภทโปรตีน มีประโยชน์ในการซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ สตรีจะงดไม่รับประทานถึงร้อยละ ๗๐.๙ จะเห็นได้ว่า อาหารบางประเภทงดเสียได้จะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของมารดาและทารก เช่น แกงของร้อนได้แก่ แกงหน่อไม้เปรี้ยว แกงขี้เหล็ก หรืออาหารประเภทรสจัด หากบริโภคอาจทำให้มารดาและทารกที่รับประทานนมมารดาปวดท้องหรือท้องเสีย แต่อาหารบางประเภทที่งด เช่น เนื้อสัตว์ ไข่ เป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เมื่องดแล้วอาจทำให้สุขภาพของมารดาไม่แข็งแรง ซีด อ่อนเพลียและการหายของแผลซึ่งเกิดจากการคลอดไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ผลเสียมาถึงทารกจะพลอยอดอาหารไปด้วย

ตารางที่ ๓๒ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ซึ่งงดอาหารแสลงจำแนกตามประเภทของอาหารที่รับประทานขณะงดอาหารแสลงหลังคลอด

ประเภทอาหารที่รับประทาน	ร้อยละ	จำนวน
ข้าวกับปลาเค็มหรือผักกาดเค็ม	๔๘.๑	๑๒๙
อาหารทุกอย่างเว้นเนื้อสัตว์และไข่	๒๕.๐	๖๗
อาหารทุกอย่างเว้นของหมักดอง	๑๙.๘	๕๓
ข้าวกับเนื้อสัตว์	๕.๒	๑๔
ข้าวกับเกลือเท่านั้น	๑.๙	๕
รวม	๑๐๐.๐	๒๖๘

การที่สตรีในเขตอำเภอบางปะอินงดอาหารแสลงดังกล่าวนั้นแล้ว สตรีเหล่านี้รับประทานอาหารประเภทใดบ้างในขณะหลังคลอดบุตร จากตารางที่ ๓๒ พบว่าสตรีส่วนมากถึงร้อยละ ๔๘.๑ รับประทานข้าวกับปลาเค็ม ปลาแห้ง กุ้งแห้ง หรือผักกาดเค็ม รองลงมาร้อยละ ๒๕.๐ รับประทานอาหารทุกอย่างแต่เว้นเนื้อสัตว์และไข่ ร้อยละ ๑๙.๘ รับประทานทุกอย่างเว้นของหมักดองและเพียงส่วนน้อยที่เมื่องดอาหารแสลงแล้ว รับประทานข้าวกับเนื้อสัตว์ และข้าวกับเกลือเท่านั้น คือ ร้อยละ ๕.๒ และ ๑.๙ ตามลำดับ อาจเป็นเพราะว่าสตรีดังกล่าวยังไม่เห็นความสำคัญในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งอาจยังมีความเชื่อและทัศนคติผิด ๆ โดยไม่ทราบเหตุผลแต่ปฏิบัติตามการบอกเล่าของผู้ใหญ่ กลัวแผลที่เกิดจากการคลอดเป็นหนอง แผลไม่แห้งหรือแผลไม่ติด กลัวแสลงเป็นไข้และกลัวว่าถ้ารับประทานแล้วอาจชักตายได้ เป็นต้น

ตารางที่ ๓๓ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการปฏิบัติเรื่องการอยู่ไฟหลังคลอด

วิธีการอยู่ไฟ	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
ไฟฟืน	๑๑.๖ (๕)	๒๗.๙ (๑๒)	๑๔.๐ (๖)	๑๖.๓ (๗)	๓๐.๒ (๑๓)	๙.๕ (๔๓)
ไฟชุด	๒๒.๙ (๔๙)	๓๑.๓ (๖๗)	๑๖.๓ (๓๕)	๑๑.๗ (๒๕)	๑๗.๘ (๓๘)	๔๗.๖ (๒๑๔)
กระเป๋าน้ำร้อน	๒๖.๑ (๒๔)	๒๖.๑ (๒๔)	๑๘.๕ (๑๗)	๑๐.๘ (๑๐)	๑๘.๕ (๑๗)	๒๐.๔ (๙๒)
อิฐเผาไฟ	ก*	ก*	-	ก*	ก*	ก* (๔)
ไฟชุดสลับกระเป๋าน้ำร้อน	๑๒.๕ (๑)	๒๕.๐ (๒)	-	๑๒.๕ (๑)	๕๐.๐ (๔)	๑.๘ (๘)
ไม่อยู่ไฟทุกชนิด	๑๑.๒ (๑๐)	๒๐.๒ (๑๘)	๒๕.๘ (๒๓)	๑๐.๑ (๙)	๓๒.๖ (๒๙)	๑๙.๘ (๘๙)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

การอยู่ไฟหลังคลอดบุตรเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาช้านาน โดยมีความเชื่อว่าจะช่วยทำให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น ทำให้กล้ามเนื้อหน้าท้องหดรัดตัวเร็วขึ้น และจะช่วยซับน้ำคาวปลาให้แห้งเร็วด้วย ซึ่งการแพทย์แผนปัจจุบันเห็นว่าการอยู่ไฟไม่จำเป็นเลย เพราะเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่ง น้ำคาวปลาจะหมดไปเองซึ่งกินเวลาประมาณ ๑๐ - ๒๑ วัน และในทำนองเดียวกันการให้บุตรดูดนมมารดาก็จะทำให้มดลูกเข้าอู่เร็วได้ ซึ่งเป็นปฏิกริยาของระดับฮอร์โมนในร่างกาย แต่กลับเป็นผลเสียถ้าใช้วิธีการอยู่ไฟแบบโบราณบางอย่าง เช่น ใช้ไฟฟืน หรืออิฐเผาไฟ จะมีผลให้ร่างกายได้รับความร้อนมากเกินไป ซึ่งอาจทำให้ผิวหน้าท้องไหม้พองหรือถูกน้ำร้อนลวกได้ นอกจากนี้ร่างกายจะเสียน้ำ

ก* ตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

โดยขับทางเหงื่อ ทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย และประกอบกับได้รับอาหารที่ไม่มีประโยชน์ก็จะทำให้ร่างกายทรุดโทรมลงไปอีก

จากตารางที่ ๓๓ พบว่าสตรีวัยเจริญพันธุ์ในเขตอำเภอบางปะอิน ส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐.๒ มีการอยู่ไฟหลังคลอดบุตร และในจำนวนนี้มีการอยู่ไฟโดยใช้ไฟชุดมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ใช้กระเป๋าน้ำร้อน ไฟฟืน โดยวิธีการนอนบนกระดานซึ่งมีกองไฟสุมอยู่เบื้องล่าง หรือนอนข้าง ๆ กองไฟ ไฟชุดสลับกระเป๋าน้ำร้อนตามลำดับ ส่วนสตรีกลุ่มที่ไม่อยู่ไฟทุกชนิดมีเพียงร้อยละ ๑๙.๘ จะเห็นได้ว่า แนวโน้มของการปฏิบัติหลังคลอดเรื่องการอยู่ไฟยังคงมีอิทธิพลต่อสตรีในเขตอำเภอบางปะอินอยู่ แต่วิธีการอยู่ไฟแบบโบราณมีแนวโน้มว่าจะลดน้อยลง เมื่อมาพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีและการปฏิบัติเรื่องการอยู่ไฟวิธีต่าง ๆ จะเห็นว่ามีส่วนสัมพันธ์กันอยู่บ้าง กล่าวคือสตรีกลุ่มที่ใช้ไฟชุดร้อยละ ๓๑.๓ และ ๒๒.๙ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คนและ ๑ คนตามลำดับ มีเพียงร้อยละ ๑๑.๗ ของสตรีมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน เช่นเดียวกับสตรีกลุ่มที่ใช้กระเป๋าน้ำร้อน ส่วนใหญ่มีบุตร ๑ คน หรือ ๒ คน โดยมีอัตราส่วนเท่ากันคือร้อยละ ๒๖.๑ และสตรีเพียงร้อยละ ๑๐.๘ มีบุตรจำนวน ๔ คน ส่วนการใช้วิธีโบราณโดยใช้ไฟฟืนนั้น กลับพบว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๔ คนขึ้นไปนิยมใช้มากที่สุด มีถึงร้อยละ ๔๖.๕ รองลงมาร้อยละ ๒๗.๙, ๑๔.๐ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน และ ๓ คนตามลำดับ และมีเพียงร้อยละ ๑๑.๖ ที่มีบุตรจำนวน ๑ คน สรุปการศึกษาครั้งนี้จะเห็นว่าสตรีหลังคลอดมีความเชื่อว่าหลังคลอดจะต้องอยู่ไฟแต่ส่วนใหญ่ใช้ไฟชุด และการอยู่ไฟโดยใช้กระเป๋าน้ำร้อนซึ่งอันตรายมีน้อยกว่าวิธีแบบโบราณ และอาจมีประโยชน์อยู่บ้างทางด้านสรีระวิทยาโดยการเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต ซึ่งก็พบว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวนน้อยคือ ๑ หรือ ๒ คน นิยมใช้มากที่สุด ส่วนวิธีโบราณโดยการใช้ไฟฟืนเป็นวิธียุ่งยากสิ้นเปลือง ต้องทรมานเกินความจำเป็น ยิ่งอากาศร้อน ๆ อาจทำให้มารดาหงุดหงิดมากกว่า ซึ่งเป็นวิธีที่การแพทย์สมัยใหม่เห็นว่าไม่มีความจำเป็น และชาวบ้านปฏิบัติไม่ถูกต้องนัก จากการศึกษานี้ก็ยังพบได้ในสตรีกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอาจจะชี้ให้เห็นได้ว่า สตรีที่มีบุตรจำนวนมากก็ยังมีความเชื่อและนิยมปฏิบัติกันมากกว่าสตรีที่มีบุตรในปัจจุบันจำนวน ๑ หรือ ๒ คน

ตารางที่ ๓๔ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการปฏิบัติเรื่องการรับประทานยาบำรุงหลังคลอดบุตร

การรับประทานยาหลังคลอด	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
ยาแผนโบราณดองเหล้า	๑๒.๑ (๒๕)	๒๖.๗ (๕๕)	๑๘.๔ (๓๘)	๑๓.๖ (๒๘)	๒๙.๑ (๖๐)	๔๕.๘ (๒๐๖)
ยาต้ม ยาแผนโบราณไม่ดองเหล้า	๓๑.๖ (๖)	๒๑.๐ (๔)	๑๕.๘ (๓)	๑๕.๘ (๓)	๑๕.๘ (๓)	๔.๒ (๑๙)
ยาแผนปัจจุบันจากสถานบริการสาธารณสุข	๓๐.๗ (๓๕)	๒๘.๑ (๓๒)	๑๔.๙ (๑๗)	๘.๘ (๑๐)	๑๗.๕ (๒๐)	๒๕.๓ (๑๑๔)
ยาแผนโบราณและยาแผนปัจจุบัน	๒๔.๗ (๒๐)	๓๒.๑ (๒๖)	๑๔.๘ (๑๒)	๙.๙ (๘)	๑๘.๕ (๑๕)	๑๘.๐ (๘๑)
ไม่ได้รับประทานยาทุกชนิด	๑๓.๓ (๔)	๒๓.๓ (๗)	๓๖.๗ (๑๑)	๑๓.๓ (๔)	๑๓.๓ (๔)	๖.๗ (๓๐)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

นอกจากเรื่องการห้ามรับประทานอาหารบางชนิดในระยะหลังคลอด เพราะกลัวแสลงและในขณะเดียวกันก็ให้อยู่ไฟด้วยแล้ว สตรีเหล่านี้ยังได้รับคำแนะนำและบอกเล่าจากบิดามารดาผู้ใหญ่ หรือแม้แต่หมอตำแยที่มีประสบการณ์มามากกว่าให้ยึดปฏิบัติในเรื่องการรับประทานยาดองเหล้าหรือยาไทยเพื่อชับน้ำคาวปลาไปด้วยระหว่างอยู่ไฟ จากตารางที่ ๓๔ พบว่า ยาดองเหล้าและยาแผนโบราณยังเป็นที่นิยม ซึ่งได้แก่ ยาจำพวกบำรุงเลือด เช่น ยาจันดองเหล้า ยาต้ม ยาหม้อของโบราณ ยาตรีนิสิงเห ยาแม่เลื่อน เป็นต้น โดยที่สตรีครึ่งหนึ่งรับประทานยาแผนโบราณทั้งที่ดองเหล้าและไม่ดองเหล้า กล่าวคือ สตรีร้อยละ ๔๕.๘ รับประทานยาแผนโบราณดองเหล้า ร้อยละ ๔.๒ รับประทานยาต้ม ยาแผนโบราณไม่ดองเหล้า รองลงมาร้อยละ ๒๕.๓, ๑๘.๐ ของสตรีที่รับประทานยาวิตามินซึ่งเป็นยาแผนปัจจุบันที่ได้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และยาแผนโบราณคู่กับยาแผนปัจจุบันตามลำดับ ส่วนผู้ที่ไม่รับประทานยาทุกชนิดมีเพียงส่วนน้อยคือ ร้อยละ ๖.๗ เท่านั้น จะเห็นได้ว่าสตรีในเขตอำเภอบางปะอินยังยึดถือการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง อาจเป็นเพราะสตรีกลุ่มนี้ปฏิบัติ

การคลอดแบบโบราณยึดถือคำแนะนำของผู้ที่ทำคลอดให้ซึ่งอาจเป็นหมอตำแย หรือญาติผู้ใหญ่ โดยหลังคลอดบุตรแล้วให้รับประทานยาดองเหล้า หรือยาต้มยาหม้อแผนโบราณ ซึ่งทางแพทย์เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ และกลับจะเป็นผลเสียแก่มารดาและทารกซึ่งรับประทานนมมารดาด้วย กล่าวคือ สตรีนั้นอาจติดเหล้าถ้าปฏิบัติบ่อยครั้งอาจเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง หรือโรคตับได้ด้วย ส่วนทารกซึ่งรับประทานนมมารดาด้วยก็จะได้รับอันตรายมีผลต่อสมอง ทำให้การเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์เหมือนเด็กปกติทั่วไป ส่วนกลุ่มที่รับประทานยาแผนปัจจุบันคือวิตามินนั้นเป็นกลุ่มซึ่งมีความเข้าใจและตระหนักถึงการบำรุงร่างกายหลังคลอดบุตร อาจเป็นเพราะสตรีกลุ่มนี้ได้รับคำแนะนำขณะใช้บริการในการคลอดบุตรคนสุดท้าย ตามสถานบริการสาธารณสุขของรัฐบาล แต่ถึงอย่างไรก็พบว่าสตรีอีกจำนวนหนึ่งซึ่งหลังคลอดบุตรนอกจากจะใช้ยาแผนปัจจุบันจากสถานบริการสาธารณสุขแล้ว ยังต้องใช้ยาแผนโบราณควบคู่ไปด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะยังมีความเชื่อในญาติผู้ใหญ่ซึ่งปฏิบัติกันมาแต่โบราณ โดยยังไม่เข้าใจถึงประโยชน์หรือโทษของยาที่รับประทานอย่างแท้จริง

สำหรับการปฏิบัติในเรื่องการรับประทานยาบำรุงร่างกายหลังคลอดบุตรของสตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันก็มีส่วนสัมพันธ์กันโดยพบว่าสตรีกลุ่มใหญ่ที่บำรุงร่างกายหลังคลอดบุตรด้วยการรับประทานยาแผนโบราณดองเหล้านั้น ส่วนใหญ่เป็นสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนตั้งแต่ ๔ คนขึ้นไป คือมีร้อยละ ๔๒.๗ รองลงมาคือร้อยละ ๒๖.๗, ๑๘.๔ มีบุตรที่มีชีวิต ๒ คนและ ๓ คนตามลำดับ ซึ่งค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเท่ากับ ๓.๔ ส่วนสตรีกลุ่มที่บำรุงร่างกายหลังคลอดด้วยการรับประทานยาแผนปัจจุบันคือ วิตามินบำรุงร่างกายซึ่งได้จากสถานบริการสาธารณสุขมีอัตราส่วนสูงสุดในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต ๑ คน รองลงมา ๒ คน กล่าวคือ ร้อยละ ๓๐.๗ และ ๒๘.๑ ตามลำดับ ซึ่งก็พบได้ว่า จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยเฉลี่ยแล้วมีค่าน้อยกว่าคือประมาณ ๒.๗

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๕ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการปฏิบัติเรื่องไปรับการตรวจภายหลังคลอด ๖ อาทิตย์

การไปตรวจหลังคลอด	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
ไปตรวจ	๒๓.๑ (๑๘)	๓๒.๑ (๒๕)	๒๓.๑ (๑๘)	๕.๑ (๔)	๑๖.๖ (๑๓)	๑๗.๓ (๗๘)
ไม่ได้ไปตรวจ	๑๘.๕ (๖๖)	๒๖.๖ (๙๕)	๑๗.๑ (๖๑)	๑๓.๔ (๔๘)	๒๔.๔ (๘๗)	๗๙.๓ (๓๕๗)
ยังอยู่ในระหว่าง ๖ อาทิตย์	๔๐.๐ (๖)	๒๖.๖ (๔)	๑๓.๓ (๒)	๖.๗ (๑)	๑๓.๔ (๒)	๓.๓ (๑๕)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

สำหรับการปฏิบัติตนหลังคลอดในเรื่องสุดท้ายซึ่งมีความสำคัญมิใช่น้อยคือ ไปรับการตรวจภายหลังคลอด ๖ อาทิตย์แล้ว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมารดาเพราะแพทย์จะได้ตรวจสภาพร่างกายโดยการตรวจภายใน เพื่อดูว่ามารดาแข็งแรงดีหรือไม่ มดลูกเข้าอู่แล้วหรือยัง หรือมีโรคแทรกซ้อนที่ต้องรักษาพยาบาลหรือไม่ และที่สำคัญยังได้ตรวจมะเร็งปากมดลูกให้ด้วย นอกจากนั้นยังเป็นโอกาสดีที่มารดาจะได้นำบุตรคลอดใหม่ไปตรวจสุขภาพทั่ว ๆ ไป พร้อมกับรับการปลูกฝีฉีดวัคซีนป้องกันโรคด้วย แต่จากการศึกษาสตรีในเขตอำเภอบางปะอิน กลับพบว่าส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญในเรื่องนี้ ดังตารางที่ ๓๕ พบว่ามีถึงร้อยละ ๗๙.๓ ที่สตรีไม่ได้ไปตรวจหลังคลอดเลย ผู้ที่ตระหนักถึงความสำคัญและไปรับการตรวจหลังคลอดมีเพียงร้อยละ ๑๗.๓ เท่านั้น ส่วนสตรีที่เหลืออีกร้อยละ ๓.๓ ยังอยู่ในระยะระหว่าง ๖ อาทิตย์ของการคลอดบุตรคนสุดท้าย

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันกับการปฏิบัติดังกล่าวก็พบว่ามีความแตกต่างกันเล็กน้อยเท่านั้น กล่าวคือ ร้อยละ ๕๕.๒ ของสตรีที่ไปตรวจหลังคลอดมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ - ๒ คน และร้อยละ ๔๔.๘ มีบุตรที่มีชีวิตจำนวน ๓ ถึง ๕ คนและมากกว่า ส่วนสตรีที่ไม่ได้ไปรับการตรวจหลังคลอดร้อยละ ๕๔.๙ มีบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบันจำนวนตั้งแต่ ๓ - ๕ คนขึ้นไป และร้อยละ

๔๕.๑ มีบุตรที่มีชีวิต ๑ - ๒ คน สำหรับค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในสตรีทุกกลุ่มอายุที่ไปตรวจหลังคลอด พบว่ามีค่าเท่ากับ ๒.๙ ซึ่งยังน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในสตรีที่ไม่ได้ไปรับการตรวจเลย คือ มีค่าเท่ากับ ๓.๓

ถ้าดูตามสัดส่วนของการตรวจและไม่ได้ตรวจหลังคลอดแล้ว จะเห็นว่า มีสัดส่วนที่ต่างกันค่อนข้างสูง ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า การปฏิบัติในการตรวจหลังคลอดนั้น สตรีส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ อาจเป็นเพราะว่าทุกคนคิดว่าตนเองอยู่ในภาวะปกติมิได้เจ็บป่วย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปใช้บริการทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข แต่ถึงอย่างไรก็ตามจากการศึกษาครั้งนี้ก็ยังพบว่า สตรีกลุ่มที่ไปรับการตรวจจากแพทย์ภายหลังคลอดบุตรแล้ว ๖ อาทิตย์นั้น มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันน้อยกว่าสตรีกลุ่มที่ไม่เคยได้ไปรับการตรวจหลังคลอดเลย

๔. <u>ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางด้านอนามัยบุตรกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีผู้ปฏิบัติ</u>

เด็กทารกและเด็กวัยก่อนเข้าเรียนเป็นวัยที่มีความต้านทานโรคน้อยอยู่แล้วโดยธรรมชาติ และเมื่อขาดการดูแลทางด้านอนามัย เช่น การป้องกันโรค และการเลี้ยงดูเพื่อให้เจริญเติบโตและแข็งแรงแล้ว เด็กก็จะมีความต้านทานโรคต่ำลงไปอีก ทำให้ร่างกายรับเชื้อโรคและเป็นโรคได้ง่าย โอกาสที่เด็กจำนวนมากจะเสียชีวิตลงก็เป็นไปได้ง่าย ซึ่งจะยังผลให้ครอบครัวมีความต้องการบุตรมากเพื่อไว้ชดเชยกัน ดังนั้น การปฏิบัติของสตรีในเรื่องสุขภาพอนามัยของบุตรจึงน่าจะมี ส่วนสัมพันธ์กับจำนวนการมีบุตรของสตรีนั้นด้วย

เด็กเล็กโดยเฉพาะทารกแรกเกิดจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างถูกต้องจากบิดามารดา อาทิเช่น การระมัดระวังมิให้เด็กเจ็บป่วย การรักษาพยาบาลเมื่อเด็กเจ็บป่วย การตรวจสุขภาพเด็กพร้อมกับการรับวัคซีนเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ การให้นมและระยะเวลาการหย่านมมารดาที่ถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติทางด้านอนามัยของบุตรน่าจะมีความสัมพันธ์กับการเจริญพันธุ์ของสตรีนั้นด้วย Donald J. Bogue ได้กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้การเจริญพันธุ์สูงคือ ด้านอนามัย หมายความว่าการพบการตายของทารกอยู่เสมอ ฉะนั้น การที่จะมีการ

เจริญพันธุ์ต่ำได้ก็เนื่องจากมีความมั่นใจในสุขภาพของทารกและเด็กมากพอสมควร[๑]

ตารางที่ ๓๖ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามการให้บุตรคนสุดท้ายฉีดวัคซีนเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันโรคชนิดต่าง ๆ

ชนิดของภูมิคุ้มกันโรค	การให้บุตรฉีดวัคซีน		รวม
	เคย	ไม่เคย	
คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก	๕๐.๗ (๒๒๘)	๔๙.๓ (๒๒๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)
วัณโรค	๔๙.๕ (๒๒๓)	๕๐.๔ (๒๒๗)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)
โปลิโอ	๓๗.๓ (๑๖๘)	๖๒.๗ (๒๘๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)
ไข้ทรพิษ	๖๒.๒ (๒๘๐)	๓๗.๘ (๑๗๐)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เด็กที่จะสมบูรณ์แข็งแรงดีนั้นจำเป็นที่จะต้องพาไปตรวจสุขภาพยังสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ ซึ่งมีคลินิคการตรวจสุขภาพเด็กดีที่ไม่มีการเจ็บป่วย ด้วยเหตุผลที่ว่าวัยเด็กเป็นวัยที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคสูงกว่าวัยอื่น เพราะเด็กมีความต้านทานต่อโรคต่าง ๆ น้อยกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้น การพาบุตรไปรับการตรวจสุขภาพจะช่วยป้องกันโรคภัยต่าง ๆ ที่ร้ายแรงสำหรับเด็ก เพราะนอกจากจะตรวจร่างกายดูการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กปกติในวัยต่าง ๆ แล้ว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขยังจะปลูกฝีฉีดวัคซีนป้องกันโรคที่อันตรายแก่เด็กด้วย ตลอดจนให้คำแนะนำในเรื่องการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง และการได้รับอาหารที่มีประโยชน์เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละวัย

---

[๑] James T. Fawcett, Psychology and Population. (New York : The Population Council, 1970), p. 65.

การได้รับภูมิคุ้มกันโรคของเด็กจึงมีความสำคัญมาก มีโรคที่เป็นอันตรายร้ายแรงสำหรับวัยเด็กหลายโรค ที่สามารถป้องกันได้โดยการเพิ่มกำลังต้านทานโรค หรือสร้างภูมิคุ้มกันโรค เพื่อไม่ให้เป็นโรคนั้นหรือถ้าเป็นก็ไม่ร้ายแรงถึงกับเสียชีวิต วัคซีนที่สำคัญมากที่สุดคือ ดีพีที หรือวัคซีนป้องกันคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก วัคซีนป้องกันโปลิโอและบีซีจีหรือวัคซีนป้องกันวัณโรค จากตารางที่ ๓๖ ปรากฏว่าหนึ่งในสองของสตรีทั้งหมดเคยพาบุตรไปรับวัคซีนป้องกันคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก และวัคซีนป้องกันวัณโรค กล่าวคือร้อยละ ๕๐.๗ และ ๔๙.๕ ตามลำดับ ในทำนองเดียวกันสตรีอีกกลุ่มประมาณครึ่งหนึ่งของสตรีทั้งหมด ไม่เคยพาบุตรไปรับวัคซีนดังกล่าวเลย ส่วนวัคซีนป้องกันโปลิโอพบว่า สตรีส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๒.๗ ไม่เคยพาไปรับเลย และมีเพียงร้อยละ ๓๗.๓ เท่านั้นที่เคยพาไปรับวัคซีนป้องกันโปลิโอ สำหรับการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษถึงแม้ว่าการระบาดของโรคนี้ไม่เคยปรากฏมากว่า ๒๐ ปีแล้วก็ตาม แต่กระทรวงสาธารณสุขยังคงให้ใช้อยู่ ซึ่งก็พบว่าสตรีในเขตอำเภอบางปะอินนิยมให้บุตรปลูกฝีมากที่สุด คือร้อยละ ๖๒.๒ เนื่องจากโรคนี้เคยมีภัยร้ายแรงในอดีตและรุ่นผู้ใหญ่ได้ประสบมาบ้างแล้ว จึงทำให้แลเห็นพิษภัยของโรคนี้อย่างแท้จริง

ตารางที่ ๓๗ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการปฏิบัติเรื่องการให้บุตรคนสุดท้ายได้รับวัคซีน เพื่อให้มีภูมิคุ้มกันโรคชนิดต่าง ๆ

การปฏิบัติและชนิดของภูมิคุ้มกันโรค	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
เคย						
คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก	๑๐.๑ (๒๓)	๔๔.๓ (๑๐๑)	๒๒.๔ (๕๑)	๘.๓ (๑๙)	๑๔.๙ (๓๔)	๑๐๐.๐ (๒๒๘)
วัณโรค	๑๔.๔ (๓๒)	๓๕.๔ (๗๙)	๓๐.๑ (๖๗)	๔.๙ (๑๑)	๑๕.๓ (๓๔)	๑๐๐.๐ (๒๒๓)
โปลิโอ	๕.๙ (๑๐)	๕๓.๖ (๙๐)	๒๖.๘ (๔๕)	๘.๓ (๑๔)	๕.๔ (๙)	๑๐๐.๐ (๑๖๘)
ไข้ทรพิษ	๙.๓ (๒๖)	๓๒.๑ (๙๐)	๖.๑ (๑๗)	๑๗.๐ (๔๘)	๓๕.๔ (๙๙)	๑๐๐.๐ (๒๘๐)

ตารางที่ ๓๗ (ต่อ)

การปฏิบัติและชนิดของภูมิคุ้มกันโรค	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥ ๕	
ไม่เคย						
คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก	๓๐.๒ (๖๗)	๑๐.๔ (๒๓)	๑๓.๕ (๓๐)	๑๕.๓ (๓๔)	๓๐.๖ (๖๘)	๑๐๐.๐ (๒๒๒)
วัณโรค	๒๕.๕ (๕๙)	๑๙.๘ (๔๕)	๖.๒ (๑๔)	๑๘.๕ (๔๒)	๓๐.๐ (๖๘)	๑๐๐.๐ (๒๒๗)
โปลิโอ	๒๘.๔ (๘๐)	๑๒.๐ (๓๔)	๑๒.๘ (๓๖)	๑๓.๘ (๓๙)	๓๓.๐ (๙๓)	๑๐๐.๐ (๒๘๒)
ไข้ทรพิษ	๓๗.๖ (๖๔)	๒๐.๐ (๓๔)	๓๗.๖ (๖๔)	๒.๙ (๕)	๑.๘ (๓)	๑๐๐.๐ (๑๗๐)

จากตารางที่ ๓๗ เมื่อนำจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และจำนวนการเคยหรือไม่เคยพาบุตรไปรับภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันก็พบว่า วัคซีนคอตีบ ไอกรน บาดทะยักนั้น สตรีที่เคยพาบุตรไปร้อยละ ๔๔.๓ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน สตรีเพียงร้อยละ ๘.๓ ที่เคยพาบุตรไป ซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน สตรีที่เคยพาบุตรไปรับวัคซีนป้องกันวัณโรคนั้นก็พบเช่นเดียวกันว่า ส่วนใหญ่เป็นสตรีที่มีบุตรจำนวนน้อย กล่าวคือ สตรีร้อยละ ๓๕.๔ ที่เคยพาบุตรไปรับวัคซีนป้องกันวัณโรคนั้นมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เพียง ๒ คน และมีเพียงร้อยละ ๔.๙ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔ คน ส่วนการได้รับวัคซีนโปลิโอนั้น สตรีส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๓.๖ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน แต่ตรงกันข้ามสำหรับสตรีที่พาบุตรไปรับการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๕.๔ เป็นสตรีซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวน ๕ คน รองลงมาร้อยละ ๓๒.๑ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน

สำหรับกลุ่มที่ไม่เคยพาบุตรไปรับวัคซีนป้องกันคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก วัณโรค และโปลิโอ พบอัตราสูงสุดในสตรีที่มีบุตรจำนวนมาก ตั้งแต่ ๓ คนถึง ๕ คน และมากกว่า แต่ปรากฏว่าสตรีที่ไม่ได้พาบุตรไปรับการปลูกฝีนั้นอัตราสูงสุดในสตรีที่มีบุตรจำนวนน้อยคือ ๑ - ๒ คน อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า วัคซีนที่มีความจำเป็นสำหรับเด็กซึ่งควรจะได้รับมากที่สุดได้แก่ วัคซีนป้องกันคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก และโปลิโอนั้น ก็ยังพบว่าสตรีที่มีบุตรจำนวนน้อยซึ่งประกอบกับอาจเป็นสตรีที่มี

อายุน้อยด้วย มีความสนใจ กระตือรือล้นที่จะพาบุตรไปรับภูมิคุ้มกันโรคดังกล่าวมากกว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนมาก ซึ่งตรงข้ามกับการปลูกฝีซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นน้อยที่สุด แต่พบว่าสตรีที่มีบุตรมากพาบุตรไปรับในอัตราส่วนสูงกว่าสตรีที่มีบุตรจำนวนน้อย อาจเป็นเพราะว่าสตรีกลุ่มที่มีบุตรจำนวนมากดังกล่าวอาจเป็นสตรีที่มีอายุอยู่ในช่วงสุดท้ายของวัยเจริญพันธุ์ คือ ๓๕ - ๔๙ ปี ซึ่งรู้จักพิษภัยของโรคไข้ทรพิษซึ่งเกิดขึ้นในอดีตเป็นอย่างดีเพียงโรคเดียว ประกอบกับไม่ทราบว่าโรคไข้ทรพิษนี้ไม่เคยปรากฏในเมืองไทยมาเกือบ ๒๐ ปีแล้ว และปัจจุบันนี้ความสำคัญของวัคซีนป้องกันคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก น่าสนใจและมีความสำคัญมากกว่า และประการสุดท้ายการไปรับวัคซีนป้องกันคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก และป้องกันโปลิโอนั้น มารดาจะต้องพาบุตรไปรับภูมิคุ้มกันโรคไม่ต่ำกว่า ๒ ถึง ๓ ครั้ง ห่างกันครั้งละ ๑ เดือน จึงจะได้ผลป้องกันเกิน ๘๐% ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสตรีที่มีบุตรจำนวนน้อยพาบุตรไปรับภูมิคุ้มกันโรคมากกว่าสตรีที่มีบุตรจำนวนมาก ซึ่งอาจเห็นความสำคัญประกอบกับไม่มีภาระในการเลี้ยงดูบุตรมากเกินไป จึงมีเวลาว่างพาบุตรไปรับภูมิคุ้มกันโรคมากกว่าสตรีที่มีบุตรจำนวนมาก

ตารางที่ ๓๘ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและการให้นมบุตร

การให้นมบุตร	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥ ๕	
นมมารดา	๑๓.๕ (๓๗)	๒๙.๑ (๘๐)	๑๘.๕ (๕๑)	๑๔.๕ (๔๐)	๒๔.๔ (๖๗)	๖๑.๑ (๒๗๕)
นมขันหวาน	๒๒.๙ (๘)	๑๑.๔ (๔)	๘.๖ (๓)	๒๕.๗ (๙)	๓๑.๔ (๑๑)	๗.๘ (๓๕)
นมผง	๒๔.๐ (๑๒)	๓๐.๐ (๑๕)	๒๘.๐ (๑๔)	-	๑๘.๐ (๙)	๑๑.๑ (๕๐)
นมมารดาและนมขันหวาน	๒๔.๒ (๘)	๒๔.๒ (๘)	๒๑.๒ (๗)	๙.๑ (๓)	๒๑.๒ (๗)	๗.๓ (๓๓)
นมมารดาและนมผง	๔๓.๙ (๒๕)	๒๙.๘ (๑๗)	๑๐.๕ (๖)	๑.๘ (๑)	๑๔.๐ (๘)	๑๒.๗ (๕๗)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

การเลี้ยงดูเด็กในวัยทารกนั้น น้ำนมเป็นอาหารที่สำคัญที่สุด เป็นที่ทราบกันดีว่าน้ำนมมารดาเป็นน้ำนมที่มีคุณค่าเหมาะสม และมีประโยชน์ที่สุดสำหรับเด็กทารก การให้น้ำนมมารดาในการเลี้ยงทารกเป็นวิธีที่ถูกต้องและดีที่สุด เพราะนมมารดานั้นนอกจากราคาถูก สะอาดแล้วยังมีโปรตีนที่หาได้ง่ายใช้ได้ในเด็ก ๖ เดือนแรก[๑] นอกจากในน้ำนมมารดาจะมีสารอาหารต่าง ๆ ครบถ้วนและเพียงพอแล้ว ยังสามารถให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่ทารกซึ่งไม่มีในน้ำนมอย่างอื่น นอกจากเหตุผลทางการแพทย์แล้ว ทางด้านจิตวิทยายังพบว่าจะช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างมารดาและบุตร ทำให้เด็กได้รับความรักใคร่อบอุ่นไม่ค่อยจะมีปัญหาในด้านจิตใจ

จากตารางที่ ๓๘ พบว่าสตรีส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๖๑.๑ นิยมเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา รองลงมาสตรีร้อยละ ๑๒.๗ และ ๑๑.๑ ใช้นมมารดาสลับนมผง และใช้นมผงอย่างเดียวตามลำดับ และมีเพียงส่วนน้อยที่สตรีดังกล่าวใช้นมข้นหวานเลี้ยงทารกมีร้อยละ ๗.๘ และสตรีอีกร้อยละ ๗.๓ ใช้ทั้งนมมารดาและนมข้นหวานในการเลี้ยงทารก ซึ่งก็เป็นที่น่ายินดีว่าแนวโน้มในอนาคตสตรีในเขตอำเภอบางปะอินอาจจะนิยมใช้นมมารดาเลี้ยงทารกมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังมีสตรีอีกจำนวนหนึ่งยังใช้นมข้นหวานในการเลี้ยงบุตรอย่างเดียว หรือใช้นมมารดาในระยะแรกและใช้นมข้นหวานช่วยในขณะที่สตรีนั้นต้องออกไปธุระหรือไปทำงานนอกบ้าน อาจเป็นเพราะนมข้นหวานมีราคาถูก แต่ทางการแพทย์พบว่าคุณค่าทางอาหารน้อยในด้านโปรตีน แม้ว่าจะมีแคลอรี่หรือมีน้ำตาลเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ก็ไม่เหมาะสมในการเลี้ยงทารก

เมื่อมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและการเลือกชนิดของนมในการเลี้ยงดูบุตร จะพบว่าสตรีให้บุตรรับประทานนมมารดาส่วนใหญ่ร้อยละ ๒๙.๑ มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน ร้อยละ ๒๔.๔ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๕ คนขึ้นไป ส่วนสตรีกลุ่มที่ให้บุตรรับประทานนมมารดาสลับนมผง และนมผงอย่างเดียวโดยพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นสตรีที่มีบุตร ๑ คน หรือ ๒ คน คืออัตราสูงสุดร้อยละ ๔๓.๙ ที่ให้บุตรรับประทานนมมารดาสลับนมผงมีบุตรที่มีชีวิต ๑ คน

---

[๑] Florence G. Blake, et al, Nursing Care of Children, 8th ed. (Philadelphia, Toronto : J.B.Lippincott Company, 1971), p. 186.

ส่วนสตรีที่ให้นมผงก็พบสูงสุดร้อยละ ๓๐.๐ ที่มีบุตรมีชีวิตอยู่ ๒ คน สำหรับการเลี้ยงบุตรด้วย นมข้นหวานส่วนใหญ่จะพบร้อยละ ๓๑.๔ และ ๒๕.๗ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป และ ๔ คนตามลำดับ สำหรับค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันในสตรีทุกกลุ่มอายุใน เขตอำเภอบางปะอินที่เลี้ยงบุตรด้วยนมข้นหวาน นมมารดาและนมมารดาสลับนมข้นหวาน มีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เท่ากับ ๓.๘, ๓.๔ และ ๓.๐ ตามลำดับ แต่ในทางตรงกันข้ามสตรีกลุ่มที่เลี้ยงบุตรด้วยนมซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการมากกว่านมข้นหวาน คือ เลี้ยงบุตรด้วยนมผง และนมมารดาสลับนมผง ก็พบว่ามีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยเฉลี่ยแล้วน้อยกว่า คือเท่ากับ ๒.๘ และ ๒.๔ ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๙ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน กลุ่มอายุมารดาและอายุการหย่านมมารดาของบุตรคนสุดท้าย

กลุ่มอายุมารดาและระยะเวลาหย่านมของบุตร	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
๑๕ - ๒๔						
หย่าเมื่อแรกเกิด	๖๑.๙ (๑๓)	๒๓.๘ (๕)	๑๔.๓ (๓)	-	-	๒๔.๔ (๒๑)
๑ วัน - ๖ เดือน	๔๕.๔ (๕)	๓๖.๔ (๔)	๑๘.๒ (๒)	-	-	๑๒.๘ (๑๑)
๗ - ๑๒ เดือน	๔๒.๘ (๓)	๔๒.๘ (๓)	๑๔.๓ (๑)	-	-	๘.๑ (๗)
๑๓ - ๑๘	๔๕.๖ (๕)	๓๓.๓ (๓)	๑๑.๑ (๑)	-	-	๑๐.๔ (๙)
๑๙ - ๒๔	-	ก*	-	-	-	ก* (๑)
๒๕ เดือนหรือมากกว่า	ก*	-	-	-	-	ก* (๑)
ยังไม่หย่านมมารดา	๓๖.๑ (๑๓)	๕๕.๕ (๒๐)	๕.๖ (๒)	๒.๘ (๑)	-	๔๑.๙ (๓๖)
รวม	๔๖.๕ (๔๐)	๔๑.๙ (๓๖)	๑๐.๔ (๙)	๑.๒ (๑)	-	๑๐๐.๐ (๘๖)
๒๕ - ๓๔						
หย่าเมื่อแรกเกิด	๒๗.๐ (๑๐)	๒๙.๗ (๑๑)	๒๑.๖ (๘)	๑๐.๘ (๔)	๑๐.๘ (๔)	๑๗.๔ (๓๗)
๑ วัน - ๖ เดือน	๔๕.๘ (๑๑)	๓๗.๕ (๙)	๘.๓ (๒)	๔.๒ (๑)	๔.๒ (๑)	๑๑.๓ (๒๔)
๗ - ๑๒ เดือน	๒๐.๐ (๕)	๔๔.๐ (๑๑)	๒๐.๐ (๕)	๘.๐ (๒)	๘.๐ (๒)	๑๑.๘ (๒๕)
๑๓ - ๑๘	๑๐.๗ (๓)	๔๒.๘ (๑๒)	๒๘.๖ (๘)	๑๗.๙ (๕)	-	๑๓.๒ (๒๘)
๑๙ - ๒๔	๑๐.๔ (๓)	๓๗.๙ (๑๑)	๒๔.๑ (๗)	๑๓.๘ (๔)	๑๓.๘ (๔)	๑๓.๗ (๒๙)
๒๕ เดือนหรือมากกว่า	๑๒.๕ (๑)	๓๗.๕ (๓)	๑๒.๕ (๑)	๓๗.๕ (๓)	-	๓.๘ (๘)
ยังไม่หย่านมมารดา	๑๘.๐ (๑๑)	๒๔.๖ (๑๕)	๒๖.๒ (๑๖)	๑๔.๘ (๙)	๑๖.๔ (๑๐)	๒๘.๙ (๖๑)
รวม	๒๐.๗ (๔๔)	๓๔.๐ (๗๒)	๒๒.๒ (๔๗)	๑๓.๒ (๒๘)	๙.๙ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๒๑๒)

ตารางที่ ๓๙ (ต่อ)

กลุ่มอายุมารดาและระยะเวลาหย่านมของบุตร	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ๑	๒	๓	๔	≥๕	รวม
๓๕ - ๔๙						
หย่าเมื่อแรกเกิด	๑๑.๑ (๓)	๗.๔ (๒)	๑๔.๘ (๔)	๗.๔ (๒)	๕๙.๓ (๑๖)	๑๗.๘ (๒๗)
๑ วัน - ๖ เดือน	๙.๑ (๑)	๒๗.๒ (๓)	๒๗.๒ (๓)	๙.๑ (๑)	๒๗.๓ (๓)	๗.๒ (๑๑)
๗ - ๑๒ เดือน	๙.๑ (๑)	๑๘.๒ (๒)	๑๘.๒ (๒)	๑๘.๒ (๒)	๓๖.๓ (๔)	๗.๒ (๑๑)
๑๓ - ๑๘	-	๑๓.๓ (๔)	๖.๗ (๒)	๑๓.๓ (๔)	๖๖.๖ (๒๐)	๑๙.๗ (๓๐)
๑๙ - ๒๔	-	๖.๙ (๒)	๒๔.๒ (๗)	๒๔.๒ (๗)	๔๔.๗ (๑๓)	๑๙.๑ (๒๙)
๒๕ เดือนหรือมากกว่า	๕.๐ (๑)	๑๐.๐ (๒)	๕.๐ (๑)	๒๕.๐ (๕)	๕๕.๐ (๑๑)	๑๓.๒ (๒๐)
ยังไม่หย่านมมารดา	-	๔.๒ (๑)	๒๕.๐ (๖)	๑๒.๕ (๓)	๕๘.๓ (๑๔)	๑๕.๘ (๒๔)
รวม	๓.๙ (๖)	๑๐.๕ (๑๖)	๑๖.๔ (๒๕)	๑๕.๘ (๒๔)	๕๓.๓ (๘๑)	๑๐๐.๐ (๑๕๒)
ทุกกลุ่มอายุ						
หย่าเมื่อแรกเกิด	๓๐.๖ (๒๖)	๒๑.๔ (๑๘)	๑๗.๖ (๑๕)	๗.๑ (๖)	๒๓.๕ (๒๐)	๑๘.๙ (๘๕)
๑ วัน - ๖ เดือน	๓๖.๙ (๑๗)	๓๔.๘ (๑๖)	๑๕.๒ (๗)	๔.๓ (๒)	๘.๘ (๔)	๑๐.๒ (๔๖)
๗ - ๑๒ เดือน	๒๐.๙ (๙)	๓๗.๒ (๑๖)	๑๘.๖ (๘)	๙.๓ (๔)	๑๔.๐ (๖)	๙.๖ (๔๓)
๑๓ - ๑๘	๑๑.๙ (๘)	๒๘.๔ (๑๙)	๑๖.๔ (๑๑)	๑๓.๔ (๙)	๒๙.๙ (๒๐)	๑๕.๙ (๖๗)
๑๙ - ๒๔	๕.๑ (๓)	๒๓.๗ (๑๔)	๒๓.๗ (๑๔)	๑๘.๖ (๑๑)	๒๘.๙ (๑๗)	๑๓.๑ (๕๙)
๒๕ เดือนหรือมากกว่า	๑๐.๓ (๓)	๑๗.๒ (๕)	๖.๙ (๒)	๒๗.๖ (๘)	๓๗.๙ (๑๑)	๖.๔ (๒๙)
ยังไม่หย่านมมารดา	๑๙.๘ (๒๔)	๒๙.๘ (๓๖)	๑๙.๘ (๒๔)	๑๐.๘ (๑๓)	๑๙.๘ (๒๔)	๒๖.๙ (๑๒๑)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

ก* ตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ที่กล่าวมาแล้วว่านำนมมารดามีประโยชน์เหมาะสำหรับทารกตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ ๖ เดือน หลังจาก ๖ เดือนไปแล้วคุณค่าของสารอาหารจะลดน้อยลง ฉะนั้น หลังจาก ๖ เดือนไปแล้ว ควรเริ่มงดนม และให้อาหารเสริมอื่นๆ เพราะเด็กหลังจาก ๖ เดือนไปแล้วต้องการคุณค่าทางอาหารมากขึ้น แต่ผลของนมมารดาอาจจะดีในด้านที่เป็นการวางแผนครอบครัวไปในตัว โดยได้มีผู้รายงานไว้ว่าระหว่างการให้นมบุตรจะพบช่วงที่ขาดประจำเดือนนาน ๖ สัปดาห์ถึง ๒๖ เดือนหลังคลอดบุตร ประจำเดือนจะขาดอยู่นานในมารดาที่ให้บุตรกินนมตนแต่อย่างเดียว (ไม่มีนมผสมด้วย) ซึ่งการขาดประจำเดือนนานทำให้เว้นระยะการตั้งครรภ์ได้เป็นเวลานาน[๑]

จากตารางที่ ๓๙ การสัมภาษณ์สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตอำเภอบางปะอินถึงอายุของการหย่านมมารดาของบุตรคนสุดท้าย พบว่าส่วนใหญ่สตรีร้อยละ ๑๘.๙ หย่านมมารดาตั้งแต่แรกเกิด รองลงมาร้อยละ ๑๔.๙, ๑๓.๑ และ ๑๐.๒ ของสตรีที่หย่านมเมื่อบุตรอายุอยู่ระหว่าง ๑๓ - ๑๘ เดือน ๑๙ - ๒๔ เดือน และภายใน ๖ เดือน ตามลำดับ มีเพียงส่วนน้อยคือสตรีร้อยละ ๖.๔ หย่านมมารดาเมื่อบุตรอายุเกิน ๒ ปีไปแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าประมาณหนึ่งในสี่ของสตรีทั้งหมด ยังไม่ยอมให้บุตรหย่านมมารดาและปัจจุบันยังให้บุตรรับประทานอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กซึ่งอายุปัจจุบันเกิน ๑ ปีแล้ว และสตรีในกลุ่มดังกล่าวอาจเคยปฏิบัติด้วยความเคยชินกับบุตรคนก่อน ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในตารางทุกกลุ่มอายุนั้น พบว่า สตรีที่ยังไม่ยอมให้บุตรหย่านมมารดาส่วนใหญ่เป็นสตรีที่มีบุตรจำนวนมากตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป

เมื่อพิจารณาทุกกลุ่มอายุถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และอายุการหย่านมมารดา พบได้ว่าสตรีส่วนใหญ่คือร้อยละ ๓๐.๖ ให้บุตรหย่านมมารดาตั้งแต่แรกเกิดในขณะที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เพียง ๑ คน เพราะส่วนใหญ่มารดามีอายุน้อยคือระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี อาจจะมีความกลัวเรื่องการเสียทรวดทรงจึงไม่ยอมให้บุตรดูดนมมารดา และอาจจะเนื่องด้วยสตรีที่มีอายุน้อยเหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้านเช่น รับจ้างในโรงงาน เป็นต้น จึงทำให้สตรีดังกล่าวหย่านมตั้งแต่บุตรแรกเกิด ส่วนสตรีที่ให้บุตรหย่านมมารดาเมื่อบุตรอายุระหว่าง

---

[๑] M.F.El-Minawi and M.S. Foda, "Amenorrhea between Breast Feeding," American Journal Obstetric Gynecology (1971) : 111.

๑๓ - ๑๘ เดือน, ๑๙ - ๒๔ เดือน และ ๒๕ เดือนขึ้นไป จะพบมากที่สุดในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป ซึ่งถ้าพิจารณาถึงแต่ละกลุ่มอายุของสตรีด้วย ก็จะพบว่าสตรีส่วนใหญ่ที่ให้บุตรหย่านมตามระยะเวลาดังกล่าว เป็นสตรีกลุ่มที่มีอายุปัจจุบันมากคือ ช่วงระหว่าง ๓๕ - ๔๙ ปี รองลงมาคือ ช่วงอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี ดังนั้น อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า สตรีที่มีอายุมากคือ ๓๕ - ๔๙ ปี และมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวนมากตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป นิยมให้บุตรหย่านมมารดาเมื่อบุตรอายุเกิน ๑ ปีไปแล้ว

๕. <u>ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีผู้ปฏิบัติ</u>

การวางแผนครอบครัวเป็นงานอนามัยแม่และเด็กที่มีความสำคัญต่อการเจริญพันธุ์ของสตรี เพราะการวางแผนครอบครัวจะได้ช่วยตัดวงจรของความทุกข์ยากออกไปหลาย ๆ อย่าง เช่น ความยากจน สุขภาพของแม่ ปัญหาสังคม ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสำเร็จโดยง่าย ในขณะเดียวกันการวางแผนครอบครัวก็จะเป็นตัวช่วยลดอัตราตายของแม่และเด็กลงด้วยอย่างมาก เพราะช่วยลดการตั้งครรภ์ให้น้อยลง ช่วยทำให้การมีลูกห่างขึ้น ช่วยทำให้มารดาเลือกมีบุตรได้โดยความตั้งใจเมื่อต้องการและเมื่อพร้อมที่จะมี ฉะนั้น ปัญหาอนามัยแม่และเด็กจะไม่มีวันสิ้นสุดไปจากชีวิตของสตรีคนหนึ่ง จนกว่าจะทำหมันอย่างถาวรเรียบร้อยแล้ว เพราะปัญหาจะเริ่มตั้งแต่การแต่งงาน การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร การให้นม การมีประจำเดือน ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีการตั้งครรภ์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง หรือจนกระทั่งเข้าอายุ ๔๕ - ๔๙ ปี เป็นวัยหมดประจำเดือน จากการวิจัยของนายแพทย์วิชูร โอสถานนท์ รายงานไว้ว่า วิธีคุมกำเนิดที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวไทยนั้น คือวิธีคุมกำเนิดถาวรซึ่งเป็นวิธีที่มีความต้องการอย่างมาก ในการวางแผนครอบครัวของประชากร แต่ถึงอย่างไรก็ตาม วิธีที่เหมาะสมดังกล่าวต้องพิจารณาตามลักษณะการเจริญพันธุ์ด้วย กล่าวคือ ครอบครัวคนไทยทั้งหมดที่มีบุตรตั้งแต่ ๓ ถึง ๒๑ คนแล้ว ครอบครัวเหล่านี้มีความเหมาะสมในการคุมกำเนิดถาวร ครอบครัวคนไทยที่มีบุตรแล้ว ๑ ถึง ๒ คน ครอบครัวเหล่านี้อาจยังต้องการมีบุตรอีก วิธีคุมกำเนิดที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวเหล่านี้คือ การเว้นระยะการมีบุตร หรือคุม

กำเนิดชั่วคราว[๑]

ตารางที่ ๔๐ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามแหล่งการได้รับความรู้ หรือคำบอกเล่าการวางแผนครอบครัว

แหล่งความรู้	ร้อยละ	จำนวน
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	๕๕.๑	๒๔๘
เพื่อนบ้าน	๒๘.๒	๑๒๗
เจ้าหน้าที่และเพื่อนบ้าน	๙.๘	๔๔
ญาติพี่น้อง	๓.๑	๑๔
อื่น ๆ (กำนัน ครู วิทยุ)	๒.๔	๑๑
ไม่เคยได้รับความรู้จากแหล่งต่าง ๆ	๑.๓	๖
รวม	๑๐๐.๐	๔๕๐

จากตารางที่ ๔๐ จากการสัมภาษณ์ถึงการได้รับความรู้หรือเคยได้ยินคำบอกเล่าการวางแผนครอบครัวหรือไม่ จากแหล่งใดบ้าง ก็เป็นที่น่ายินดีที่การวางแผนครอบครัวเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง โดยที่แหล่งความรู้ที่สตรีนั้นได้รับมาจากที่ต่าง ๆ กล่าวคือ สตรีส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๕.๑ ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ผดุงครรภ์ และพนักงานอนามัย เป็นต้น แหล่งข่าวสารรองลงมาร้อยละ ๒๘.๒, ๙.๘, ๓.๑ และ ๒.๔ ได้รับฟังคำบอกเล่าจากเพื่อนบ้าน ทั้งเพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ ญาติพี่น้อง และอื่น ๆ เช่น กำนัน ครู หรือ

---

[๑] วิชูร โอสถานนท์, "ความสำคัญของการทำหมันในการวางแผนครอบครัวของประเทศไทย," วารสารสมาคมทำหมันแห่งประเทศไทย ๑ (เมษายน ๒๕๑๙) : ๒๙.

วิทยุ เป็นต้น ตามลำดับ และสตรีเพียงร้อยละ ๑.๓ เท่านั้นที่ไม่เคยได้รับความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เลย จะเห็นได้ว่า ถึงแม้แหล่งข่าวสารจะมาจากบุคคลากร ทางด้านสาธารณสุข ซึ่งจะเป็นผลดี เพราะผู้ให้เป็นบุคคลซึ่งมีความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยโดยตรงก็ตาม แต่สตรีอีกจำนวนหนึ่งประมาณเกือบหนึ่งในสามของสตรีทั้งหมด ก็ได้รับฟังเรื่องการวางแผนครอบครัวจากบุคคลซึ่งอาจจะไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวดีพอ ซึ่งอาจพูดทั้งแง่ดีและไม่ดีก็ตาม จากประสบการณ์ที่ได้พบด้วยตนเอง ดังนั้นอาจชี้ให้เห็นได้ว่ากลุ่มเพื่อนบ้านอาจมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติของสตรีเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

ตารางที่ ๔๑ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและความต้องการบุตรเพิ่มขึ้น

ความต้องการบุตรเพิ่ม	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
ต้องการเพิ่ม	๕๔.๘ (๕๑)	๓๓.๓ (๓๑)	๖.๕ (๖)	๔.๓ (๔)	๑.๑ (๑)	๒๐.๗ (๔๓)
ไม่ต้องการเพิ่ม	๘.๒ (๒๘)	๒๖.๒ (๘๙)	๒๑.๘ (๗๔)	๑๔.๔ (๔๙)	๒๙.๔ (๑๐๐)	๗๕.๖ (๓๔๐)
ไม่ทราบ	๖๔.๗ (๑๑)	๒๓.๕ (๔)	๕.๙ (๑)	-	๕.๙ (๑)	๓.๘ (๑๗)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของสตรีตัวอย่างในเขตอำเภอบางปะอิน เกี่ยวกับเรื่องความต้องการจำนวนบุตรเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ในปัจจุบันหรือไม่ และสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเพียงใด

จากตารางที่ ๔๑ พบว่าสตรีส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๕.๖ ไม่ต้องการบุตรเพิ่มขึ้นอีก และมีเพียงร้อยละ ๒๐.๗ เท่านั้นที่ต้องการบุตรเพิ่มขึ้นอีก เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

ของสตรี จะพบว่ากลุ่มสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มขึ้นนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ ๒๙.๔ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ ขึ้นไป ร้อยละ ๒๖.๒ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๒ คน ร้อยละ ๒๑.๘ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๓ คน ร้อยละ ๑๔.๔ มีบุตรที่มีชีวิต ๔ คน และมีเพียงร้อยละ ๘.๒ ของสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มขึ้นนั้นเป็นสตรีที่มีบุตรมีชีวิต ๑ คน ส่วนสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบในอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๕๔.๘ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนน้อยคือ ๑ คน และมีเพียงร้อยละ ๑.๑ เท่านั้นที่ต้องการบุตรเพิ่มโดยมีบุตรที่มีชีวิตอยู่แล้วตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป จะเห็นได้ว่า สตรีส่วนใหญ่ที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มขึ้นอีกนั้น จะเป็นสตรีซึ่งมีบุตรอยู่ในปัจจุบันมากแล้ว ส่วนสตรีที่มีบุตรเพียง ๑ คนก็อาจคิดว่ายังน้อยเกินไปจึงต้องการบุตรเพิ่มขึ้นอีก

ตารางที่ ๔๒ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และจำนวนบุตรในอุดมคติ

จำนวนบุตรในอุดมคติ	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥ ๕	
๑ คน	๔๖.๖ (๗)	๒๖.๗ (๔)	๖.๗ (๑)	๒๐.๐ (๓)	-	๓.๓ (๑๕)
๒	๒๙.๗ (๕๘)	๓๘.๕ (๗๕)	๑๑.๘ (๒๓)	๖.๒ (๑๒)	๑๓.๘ (๒๗)	๔๓.๓ (๑๙๕)
๓	๑๓.๒ (๒๑)	๒๑.๔ (๓๔)	๒๗.๐ (๔๓)	๑๑.๙ (๑๙)	๒๖.๔ (๔๒)	๓๕.๓ (๑๕๙)
๔	๖.๔ (๓)	๑๒.๗ (๖)	๒๑.๓ (๑๐)	๓๖.๒ (๑๗)	๒๓.๔ (๑๑)	๑๐.๔ (๔๗)
๕ คนหรือมากกว่า	๔.๕ (๑)	๙.๑ (๒)	๑๘.๒ (๔)	๔.๕ (๑)	๖๓.๖ (๑๔)	๔.๙ (๒๒)
ไม่ทราบ	-	๒๕.๐ (๓)	-	๘.๓ (๑)	๖๖.๗ (๘)	๒.๗ (๑๒)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

ในการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีโดยการสัมภาษณ์ถึงจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง และพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีเหล่านี้ด้วย จากตารางที่ ๔๒ จะพบว่าสตรีส่วนมากต้องการบุตรในอุดมคติเพียง ๒ คน และในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๘.๕ และ ๒๙.๗ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่แล้ว ๒ คนและ ๑ คนตามลำดับ รองลงมาในสตรีกลุ่มที่ต้องการบุตรในอุดมคติ ๓ คน มีอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ ๖๕.๓ เป็นสตรีที่มีบุตรอยู่ในปัจจุบันตั้งแต่ ๓ คนถึง ๕ คนและมากกว่า ส่วนสตรีที่ต้องการบุตรในอุดมคติ ๔ คนจะพบว่าส่วนใหญ่สตรีร้อยละ ๕๙.๖ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่แล้วในปัจจุบันตั้งแต่ ๔ คนขึ้นไป กล่าวโดยสรุปแล้วถ้าสตรีกลุ่มที่ให้คำตอบว่าจำนวนบุตรในอุดมคติเพียง ๑ หรือ ๒ คนแล้วจะพบว่า สตรีกลุ่มนี้มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวน ๑ คนหรือ ๒ คนเช่นกัน แต่ถ้าจำนวนบุตรในอุดมคติของครอบครัวที่คิดว่าเหมาะสมถึง ๓ คนหรือ ๔ คนก็ตามจะพบได้ว่าจำนวนบุตรที่แท้จริงซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันของสตรีนั้นจะมีมากกว่าจำนวนที่คิดไว้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔๓ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน กลุ่มอายุ และการปฏิบัติการวางแผนครอบครัววิธีต่าง ๆ

กลุ่มอายุและวิธีการวางแผนครอบครัว	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
๑๕ - ๒๔						
กินยาคุม	๕๑.๙ (๑๔)	๔๐.๗ (๑๑)	๗.๔ (๒)	-	-	๓๑.๔ (๒๗)
ฉีดยา	๓๓.๓ (๓)	๕๕.๖ (๕)	๑๑.๑ (๑)	-	-	๑๐.๕ (๙)
ใส่ห่วง	ก*	-	ก*	-	-	ก* (๒)
ทำหมันชาย	-	ก*	-	-	-	ก* (๒)
ใช้ถุงยางอนามัย	ก*	ก*	-	-	-	ก* (๒)
นับวันปลอดภัย	ก*	-	-	-	-	ก* (๑)
ทำหมันหญิง	-	ก*	ก*	-	-	ก* (๔)
ไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิดใด ๆ	๕๑.๓ (๒๐)	๓๘.๕ (๑๕)	๗.๗ (๓)	๒.๕ (๑)	-	๔๕.๓ (๓๙)
รวม	๔๖.๕ (๔๐)	๔๑.๙ (๓๖)	๑๐.๔ (๙)	๑.๒ (๑)	-	๑๐๐.๐ (๘๖)
๒๕ - ๓๔						
กินยาคุม	๓๗.๕ (๗)	๔๗.๕ (๑๙)	๑๕.๐ (๖)	๑๒.๕ (๕)	๗.๕ (๓)	๑๘.๙ (๔๐)
ฉีดยา	๑๕.๔ (๒)	๔๖.๑ (๖)	๒๓.๑ (๓)	-	๑๕.๔ (๒)	๖.๑ (๑๓)
ใส่ห่วง	๒๕.๐ (๒)	๓๗.๕ (๓)	๒๕.๐ (๒)	๑๒.๕ (๑)	-	๓.๘ (๘)
ทำหมันชาย	-	๓๓.๓ (๕)	๒๖.๗ (๔)	๖.๗ (๑)	๓๓.๓ (๕)	๗.๑ (๑๕)
ใช้ถุงยางอนามัย	-	-	ก*	ก*	-	ก* (๒)
นับวันปลอดภัย	-	-	-	-	-	-
ทำหมันหญิง	๑.๙ (๑)	๒๕.๐ (๑๓)	๔๒.๓ (๒๒)	๑๗.๓ (๙)	๑๓.๕ (๗)	๒๔.๕ (๕๒)
ไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิดใด ๆ	๓๙.๐ (๓๒)	๓๑.๗ (๒๖)	๑๑.๐ (๙)	๑๓.๔ (๑๑)	๔.๘ (๔)	๓๘.๗ (๘๒)
รวม	๒๐.๗ (๔๔)	๓๔.๐ (๗๒)	๒๒.๒ (๔๗)	๑๓.๒ (๒๘)	๙.๙ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๒๑๒)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔๓ (ต่อ)

กลุ่มอายุและวิธีการวางแผนครอบครัว	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥ ๕	
๓๕ - ๔๙						
กินยาคุม	๑๐.๐ (๔)	๑๕.๐ (๖)	๒๕.๐ (๑๐)	๑๗.๕ (๗)	๓๒.๕ (๑๓)	๒๖.๓ (๔๐)
ฉีดยา	-	-	๖๐.๐ (๓)	๔๐.๐ (๒)	-	๓.๓ (๕)
ใส่ห่วง	-	-	-	๒๐.๐ (๑)	๘๐.๐ (๔)	๓.๓ (๕)
ทำหมันชาย	-	๑๖.๗ (๑)	-	-	๘๓.๔ (๕)	๓.๙ (๖)
ใช้ถุงยางอนามัย	-	-	-	-	-	-
นับวันปลอดภัย	-	-	-	-	-	-
ทำหมันหญิง	๒.๗ (๑)	๕.๔ (๒)	๑๓.๕ (๕)	๑๓.๕ (๕)	๖๔.๘ (๒๔)	๒๔.๓ (๓๗)
ไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิดใด ๆ	๑.๗ (๑)	๑๑.๙ (๗)	๑๑.๙ (๗)	๑๕.๒ (๙)	๕๙.๓ (๓๕)	๓๘.๘ (๕๙)
รวม	๓.๙ (๖)	๑๐.๕ (๑๖)	๑๖.๔ (๒๕)	๑๕.๘ (๒๔)	๕๓.๓ (๘๑)	๑๐๐.๐ (๑๕๒)
ทุกกลุ่มอายุ						
กินยาคุม	๒๓.๔ (๒๕)	๓๓.๖ (๓๖)	๑๖.๘ (๑๘)	๑๑.๒ (๑๒)	๑๕.๐ (๑๖)	๒๓.๘ (๑๐๗)
ฉีดยา	๑๘.๕ (๕)	๔๐.๗ (๑๑)	๒๕.๙ (๗)	๗.๔ (๒)	๗.๔ (๒)	๖.๐ (๒๗)
ใส่ห่วง	๒๐.๐ (๓)	๒๐.๐ (๓)	๒๐.๐ (๓)	๑๓.๓ (๒)	๒๖.๗ (๔)	๓.๓ (๑๕)
ทำหมันชาย	-	๓๔.๘ (๘)	๑๗.๔ (๔)	๔.๓ (๑)	๔๓.๕ (๑๐)	๕.๑ (๒๓)
ใช้ถุงยางอนามัย	ก*	ก*	ก*	ก*	-	ก* (๔)
นับวันปลอดภัย	ก*	-	-	-	-	ก* (๑)
ทำหมันหญิง	๒.๑ (๒)	๑๘.๓ (๑๗)	๓๑.๒ (๒๙)	๑๕.๐ (๑๔)	๓๓.๔ (๓๑)	๒๑.๗ (๙๓)
ไม่ได้ใช้วิธีต่าง ๆ	๒๙.๔ (๕๓)	๒๖.๗ (๔๘)	๑๐.๕ (๑๙)	๑๑.๗ (๒๑)	๒๑.๗ (๓๙)	๔๐.๐ (๑๘๐)
รวม	๒๐.๐ (๙๐)	๒๗.๕ (๑๒๔)	๑๘.๐ (๘๑)	๑๑.๘ (๕๓)	๒๒.๗ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๔๕๐)

ก* ตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การวางแผนครอบครัวมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี ด้วยเหตุผลที่การวางแผนครอบครัวเป็นการเว้นระยะการมีบุตรให้เหมาะสมแก่ฐานะครอบครัว และสุขภาพอนามัยของมารดา ซึ่งอาจกระทำได้โดยใช้วิธีการป้องกันปฏิสนธิแบบชั่วคราวหลายวิธี เช่น การใช้ห่วงอนามัย ยาเม็ดรับประทาน ถุงยางอนามัย เป็นต้น สำหรับคู่สมรสที่มีบุตรตามจำนวนที่ตนต้องการแล้ว อาจจะไม่ต้องการที่จะมีบุตรต่อไปอีกเลย ในกรณีเช่นนี้ แพทย์อาจพิจารณาช่วยเหลือผ่าตัดทำหมันให้แก่ฝ่ายสามีหรือฝ่ายภรรยาก็ได้ การวางแผนครอบครัวนั้นส่วนมากมีความเข้าใจว่าเป็นการวางแผนที่จะไม่ให้มีจำนวนบุตรเพิ่มขึ้นเกินขีดความสามารถที่จะเลี้ยงดูได้ แต่อันที่จริงการวางแผนครอบครัวนี้ควรจะเริ่มตั้งแต่ก่อนที่จะมีบุตร หรือแม้ก่อนสมรสก็ไม่ใช่สิ่งที่จะเร็วเกินไป ดังนั้นการวางแผนครอบครัวจึงเป็นปัจจัยสำคัญของแต่ละครอบครัว และแต่ละบุคคล จะจัดทำเพื่อสุขภาพและความสมบูรณ์พูนสุขของตนเอง

รายงานผลการวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาถึงการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของสตรีในเขตอำเภอบางปะอิน กับความสัมพันธ์ต่อจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ดังได้แสดงไว้ในตารางที่ ๔๓ ซึ่งจะเห็นได้ว่า จำนวนการปฏิบัติมีน้อยกว่าการได้รับความรู้หรือคำบอกเล่าเรื่องการวางแผนครอบครัวกล่าวคือ ในทุกกลุ่มอายุ พบว่าร้อยละ ๔๐.๐ ไม่ได้ใช้วิธีใด ๆ เลย และในจำนวนนี้ส่วนใหญ่มีร้อยละ ๒๙.๔ และ ๒๖.๗ เป็นสตรีที่มีบุตรมีชีวิตอยู่จำนวน ๑ คน และ ๒ คนตามลำดับ ซึ่งถ้ายังอายุไม่มากเกินไปแล้วก็ยังไม่สายเกินไปที่จะมีการวางแผนครอบครัว สำหรับสตรีที่ปฏิบัติการวางแผนครอบครัวซึ่งใช้วิธีคุมกำเนิดทั้งแบบถาวรและแบบชั่วคราวนั้น พบว่าสตรีในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะนิยมการใช้วิธีกินยาคุมกำเนิดมากที่สุด และในสตรีกลุ่มนี้มีร้อยละ ๓๓.๖ ที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิต ๒ คน รองลงมาคือร้อยละ ๒๓.๔, ๑๖.๘, ๑๕.๐ และ ๑๑.๒ ของสตรีที่ใช้ยาคุมและมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๑ คน, ๓ คน, ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป และ ๔ คนตามลำดับ ส่วนสตรีที่ใช้วิธีคุมกำเนิดแบบถาวรโดยการผ่าตัดทำหมัน พบมากที่สุดร้อยละ ๓๓.๔ ในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป รองลงมาร้อยละ ๓๑.๒, ๑๘.๓ และ ๑๕.๐ ในสตรีที่มีบุตรจำนวน ๓ คน, ๒ คน และ ๔ คน ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ ๒.๑ เท่านั้นในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต ๑ คน และตนเองได้ทำหมันแล้ว ซึ่งตามความจริงแล้วสตรีที่มีบุตรเพียง ๑ คน ทางการแพทย์จะยังไม่แนะนำให้ใช้วิธีคุมกำเนิดแบบถาวร นอกเสียจากในกรณีที่สตรีนั้นมีโรคประจำตัวซึ่งมีผลต่อสุขภาพและอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต ถ้ามีการตั้งครรภ์ในครั้งต่อไป เช่น โรคหัวใจ โรคพิษแห่งครรภ์ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาแต่ละกลุ่มอายุของการปฏิบัติวิธีคุมกำเนิดก็จะเห็นได้ว่า กลุ่มอายุแรกของวัยเจริญพันธุ์คือ ๑๕ - ๒๔ ปี ใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบชั่วคราวคือ กินยาคุมมากที่สุดในสตรีที่มีบุตรมีชีวิตจำนวน ๑ คน โดยมีร้อยละ ๕๑.๙ ส่วนกลุ่มอายุช่วงกลางคือ ๒๕ - ๓๔ ปี ใช้วิธีคุมกำเนิดแบบถาวรคือ ทำหมันหญิงมากที่สุดในสตรีที่มีบุตรมีชีวิต ๓ คน รองลงมาในสตรีที่มีบุตรจำนวน ๒ คน คือร้อยละ ๔๒.๓ และ ๒๕.๐ ตามลำดับ สำหรับสตรีกลุ่มสุดท้ายที่มีอายุมากตั้งแต่ ๓๕ - ๔๙ ปีนั้น การปฏิบัติของสตรีกลุ่มนี้คือ การผ่าตัดทำหมันเช่นกัน ซึ่งจะพบได้ถึงร้อยละ ๖๔.๘ ของสตรีกลุ่มนี้ซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนมากตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า สตรีที่มีอายุน้อยซึ่งมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบันเพียง ๑ คน และต้องการที่จะมีบุตรเพิ่มขึ้นอีก ดังแสดงในตารางที่ ๔๑ แล้วนั้น จึงพบได้ว่าสตรีกลุ่มนี้นิยมใช้การวางแผนครอบครัวแบบชั่วคราว เพื่อเว้นระยะการมีบุตรไปก่อนมากกว่าวิธีคุมกำเนิดแบบถาวร ส่วนสตรีที่มีอายุมากโดยเฉพาะอายุระหว่าง ๓๕ - ๔๙ ปี ซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ถึง ๕ คน และมากกว่านั้นและไม่ต้องการบุตรเพิ่มขึ้นอีกแล้ว จึงใช้วิธีคุมกำเนิดแบบถาวรมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในทุกกลุ่มอายุถึงเรื่องการปฏิบัติและไม่มีการปฏิบัติการวางแผนครอบครัว ก็พบว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีทั้งที่มีการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติการวางแผนครอบครัวมีจำนวนเท่ากัน คือประมาณ ๓.๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔๔ อัตราส่วนร้อยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ซึ่งไม่ได้ปฏิบัติการวางแผนครอบครัวจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและเหตุผลของการไม่ปฏิบัติ

เหตุผลที่ไม่ปฏิบัติ	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน					รวม
	๑	๒	๓	๔	≥๕	
ต้องการมีบุตรเพิ่มขึ้น	๖๔.๓ (๒๗)	๒๓.๘ (๑๐)	๗.๑ (๓)	๒.๔ (๑)	๒.๔ (๑)	๒๓.๓ (๔๒)
กลัวอันตราย	๑๗.๔ (๑๒)	๒๗.๕ (๑๔)	๑๑.๖ (๘)	๑๗.๔ (๑๒)	๒๖.๑ (๑๘)	๓๘.๓ (๖๔)
กำลังตัดสินใจ	๒๐.๐ (๔)	๔๕.๐ (๙)	๑๕.๐ (๓)	๑๐.๐ (๒)	๑๐.๐ (๒)	๑๑.๑ (๒๐)
อายุมากแล้ว	๕.๕ (๑)	๕.๕ (๑)	๑๑.๑ (๒)	๑๑.๑ (๒)	๖๖.๗ (๑๒)	๑๐.๐ (๑๘)
ไม่มีเงินและเวลา	๒๘.๖ (๔)	๒๘.๖ (๔)	๗.๑ (๑)	๒๑.๔ (๓)	๑๔.๓ (๒)	๗.๘ (๑๔)
ไม่รู้จักวิธีปฏิบัติ	-	-	-	-	ก*	ก* (๓)
สามีไม่เห็นด้วย	๓๓.๓ (๓)	๓๓.๓ (๓)	๒๒.๒ (๒)	-	๑๑.๑ (๑)	๕.๐ (๙)
อื่น ๆ	๔๐.๐ (๒)	๔๐.๐ (๒)	-	๒๐.๐ (๑)	-	๒.๘ (๕)
รวม	๒๙.๔ (๕๓)	๒๖.๗ (๔๘)	๑๐.๕ (๑๙)	๑๑.๗ (๒๑)	๒๑.๗ (๓๙)	๑๐๐.๐ (๑๘๐)

เมื่อพิจารณาถึงสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างซึ่งไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิด จำนวน ๑๘๐ คน ในเรื่องเหตุผลของการไม่ปฏิบัติ จากตารางที่ ๔๔ ก็จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๘.๓ ให้เหตุผลว่ากลัวอันตรายหรืออาการข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นได้ รองลงมาร้อยละ ๒๓.๓ ต้องการมีบุตรเพิ่มอีก ร้อยละ ๑๑.๑ กำลังตัดสินใจที่จะใช้ ร้อยละ ๑๐.๐ ให้เหตุผลว่าอายุมากแล้วและคิดว่าคงจะไม่มีบุตรอีกแล้ว

ก* ตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ส่วนเหตุผลของการไม่ปฏิบัติและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน จะพบว่ากลุ่มสตรีที่ให้เหตุผลว่ากลัวอันตรายนั้นพบสูงสุดในสตรีที่มีบุตรจำนวน ๓ คนถึง ๕ คนขึ้นไปมีร้อยละ ๕๕.๑ ส่วนกลุ่มสตรีที่ให้เหตุผลรองลงมาคือ ต้องการมีบุตรเพิ่มอีก พบสูงสุดในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต ๑ คน มีถึงร้อยละ ๖๔.๓ เช่นเดียวกับสตรีที่ให้เหตุผลว่ากำลังตัดสินใจที่จะใช้ก็พบมากที่สุดในสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต ๒ คนและ ๑ คน คือร้อยละ ๔๕.๐ และ ๒๐.๐ ตามลำดับ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มสตรีที่ไม่รู้จักวิธีคุมกำเนิดเลยนั้นถึงแม้จะมีจำนวนน้อยมาก แต่ก็พบว่าจำนวนทั้งหมดของสตรีที่ให้เหตุผลดังกล่าวนี้เป็นสตรีซึ่งมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันจำนวนมากตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย